

проф. д-р Дейвид Гудинг
проф. д-р Джон Ленокс

ХРИСТИЯНСТВОТО – ОПИУМ ИЛИ ИСТИНА?

„Верен“
София, 2014

Най-напред публикувана в „Литературная газета“ за учителите в руските училища.

© 1997, The Myrtlefield Trust

Оригинално заглавие:

Christianity: opium or truth?

Първо електронно издание, PDF формат

© 2014, Издателство „Верен“ ЕООД

Издателство „Верен“

пл. „Славейков“ 1

1000 София

тел. 0888 562 679

www.veren.bg

Преводач: Венцеслава Узунова

Редактор: Даниела Дойчинова

Коректор: Юлиана Балканджиева

Предпечат: Издателство „Верен“ ЕООД

Корица: Здравко Ненов

ISBN 978-619-7015-32-4

СЪДЪРЖАНИЕ

Предисловие	5
1. Християнството – опиум за народа?.....	7
2. Библията – мит или истина?	13
3. Но съвременната наука не е ли направила невъзможна вярата в Бога?	39
4. Но не водят ли всички религии към Бога?.....	53
5. Но ако има Бог, защо толкова много хора страдат?	69
6. Проблемът болка	87
7. В търсене на духовно удовлетворение	115

Предисловие

Първото издание на тази малка книга със сигурност се оказа полезно за повече от половин милион хора, които я получиха. Много от тях ни писаха, за да разкажат за трудностите, които застават на пътя им към приемането на християнското послание. Това ревизирано и разширено издание, което съдържа есета и от професор Дейвид Гудинг, и от д-р Джон Ленокс, има за цел да се обърне към тези въпроси честно и да покаже, че те не са непреодолими, както и че има интелектуално приемлив път към лична вяра в Христос.

Септември 1997

1

ХРИСТИЯНСТВОТО – ОПИУМ ЗА НАРОДА?

Несъмнено от искрено състрадание към бедните Маркс е заявил: „Религията е стонът на потиснатото същество, сърцето на безсърдечния свят ... опиумът за народа.“ С тези думи Маркс критикува не само фалшивата религия. Самата Библия с не по-малка острота осъжда фалшивата религиозност, която става мълчалив съучастник на бездушните капиталисти, които потискат своите работници (вж. напр. Яков 2:6-7; 5:16). Маркс осъжда всяка религия с обвинението, че служи на работниците като опиат, който притъпява болката с илюзорни обещания за рай и така ги кара пасивно да толерират неправдата, вместо активно да се борят срещу нея.

Марксисткото лекарство за това е първо да се изостави всяка религия и след това, в духа на истинския хуманизъм, постепенно да се формира един „нов човек“. „Партията разглежда възпитанието на новия човек като най-трудната задача в комунистическото преустройство на обществото. Докато не премахнем корените и израстъците на буржоазните нравствени принципи, докато не възпитаем хората в духа на комунистическия морал и не ги обновим духовно и нравствено, няма да бъде възможно да построим комунистическо общество“ (XXII партиен конгрес на

КПСС, 1961 г.). Твърде интересно, Новият Завет е съгласен с марксизма в това, че всички религиозни ритуали, упреждения и морални усилия са недостатъчни – нищо друго освен създаването на „нов човек“ няма да помогне (вж. 2 Коринтяни 5:17; Ефесяни 2:8-10; 4:22-24). Разбира се, марксизмът и християнството са на различни мнения за това какво не е наред със „стария човек“, какъв трябва да бъде „новият човек“ и с какви средства ще бъде формиран той. Но за това по-късно. За момента нека се върнем на въпроса за опиума.

Ако е вярно, че в някои векове и в някои страни религията е действала като успокоително, вярно е също, че в ХХ век хуманистичните философии, както десни, така и леви, са действали като мощни стимуланти. Техните обещания за бъдеща утопия са трансформирали вроденото чувство на хората за правда и неправда в героични действия и саможертви за постигането на мечтания идеал. В името на тази кауза през последния половин век загинаха милиони. Но обещаната утопия не бе постигната. Тя изглежда по-далеч от всякога. Що се отнася до тези милиони вече мъртви хора, надеждите, вдъхнати у тях от хуманистичните философии, за които те са дали – доброволно или не – живота си, са се оказали илюзорни.

А какво да кажем за инстинктивното чувство за правда и неправда, което всички ние имаме, което ни дава усещането, че имаме право на справедливост, и което кара много хора да се борят, за да я постигнат? Очевидно то не е присадено на човешките същества от религията, защото у атеистите е също толкова живо, колкото у вярващите. Откъде идва тогава? И колко сигурен водач е то в нашата надежда, че един ден правдата ще възтържествува?

Библията казва, че това чувство е заложено в нас от

Бога, нашия Творец. Целият божествен авторитет стои зад него. И макар в нашия свят и в нас самите то често да бива потискано, изкривявано, опорочавано и мамено поради човешкия грях и бунт срещу Бога, един ден то ще бъде удовлетворено. Ще има Последен съд, на който Бог ще съди света справедливо чрез Иисус Христос. Всички, които някога са живели на тази земя, ще получат справедливост (Деяния 17:31; Откровение 20:11-15). Това дава огромна утеха и надежда. Значи си струва да се бориш за правдата и да се съпротивяваш срещу греха, злото и всяка поквара. Нашето чувство за правда и неправда има стойност – то не е илюзия.

„Е, не – казва хуманизмът – нашето чувство за правда и неправда не е чак толкова значимо – то е просто продукт на еволюционното развитие.“ Тогава не може да има гаранция, че то ще бъде удовлетворено за който и да е конкретен индивид или дори конкретно поколение! Тъй като няма Бог и няма да има Последен съд, милионите, които са страдали несправедливо на земята в миналото, няма да получат справедливост дори в следващ живот, защото такъв живот няма. Освен това и за милионите, които живеят сега, надеждата за справедливост в този живот или в следващ също ще се окаже подигравка и илюзия. Какъв подтик е това да се бориш за правда в настоящето или дори за някаква бъдеща утопия, която – както онази, която ни обещаваха през XX век – може никога да не дойде? Това не е стимулант. То дори не е успокоително. То е депресант.

Но нека размислим над предположението, че нищо друго освен формирането на „новия човек“ няма да помогне. Тук Библията изцяло се съгласява с Маркс за вредата от много форми на популярната религия. Библията учи, че

човекът е зъл в същността си. Сърцето му е измамно повече от всичко и безнадеждно болно (Еремия 17:9). Дори и най-добрите религиозни ритуали или практики, и най-искрените морални усилия не могат да излекуват злото човешко сърце и да направят човека приемлив за Бога или подходящ гражданин на която и да е утопия. Нищо няма да помогне освен, разбира се, премахването на злото човешко сърце и заместването му с ново сърце, с нов дух; или, иначе казано, нищо друго, освен създаването на един нов човек чрез лично покаяние и вяра в разпънатия и възкресен Божи Син, което води до помирение с Бога, прошка и нов живот (Езекиил 36:26; Тит 3:1-7; 2 Коринтяни 5:17; Ефесяни 2:-8-10).

Противно на това, марксизмът учи, че човекът не е лош в същността си, но все още е несъвършен, изкривен и отчужден в резултат от капиталистическото потисничество. Премахнете потисничеството, и човекът сам ще спаси себе си и обществото чрез собствения си труд. Но за пореден път горчивият опит доказва, че и тази надежда е илюзорна. Във всички векове, както и в нашия, най-добрите политически и икономически системи са били и продължават да бъдат опорочавани от непрестанните егоизъм, завист, ревност, алчност, похотливост, пианство, кражби, лъжи, жестокости и убийства. Историята показва, че човекът, както казва Библията, е грешен и зъл в своята същност.

Как може тогава да се спаси? Със сигурност не чрез независимост от Бога – това е причината за неговите проблеми, а не лекарството. Не става и чрез религиозни ритуали и добри дела. В разговора си с един много религиозен човек Господ казва следното: *„Роденото от плътта*

е плът, а роденото от Духа е дух. Не се чуди, че ти речкох: трябва да се родите от горе“ (Йоан 3:6-7).

Вие може да храните едно куче, да се грижите за него и да го обучавате, но никога няма да успеете с такива средства да го направите човешко същество. За да стане човек, то трябва да се роди отново. Единственият начин едно паднало, грешно човешко същество да се превърне в Божие дете, е възраждането чрез Божия Дух. Надеждите да постигнем това чрез други средства са илюзорни.

2

БИБЛИЯТА – МИТ ИЛИ ИСТИНА?

Сблъсквал съм се с различни причини, поради които хората мислят, че на Библията не може и не трябва да се вярва. Една причина, която много хора изтъкват, е, че по-неже Новият Завет е бил преписван на ръка през първите 15 века от съществуването си – с всички възможности за грешки и промени, които това крие – според тях ние не можем да бъдем сигурни, че днес четем написаното от първоначалните автори.

Това възражение обикновено се повдига от хора, които не са запознати с поразителната сила на историческите свидетелства за оригиналния текст на Новия Завет. Първото такова свидетелство е броят на ръкописите, съдържащи целия Нов Завет или части от него. Има над 5000 такива ръкописа. Разбира се, във всички тези ръкописи има грешки от преписването, тъй като е немислимо да се препише на ръка дълъг текст, без да се допуснат някакви грешки. Но няма два ръкописа, които да съдържат точно еднакви грешки. Затова чрез сравняване на всички тези ръкописи е възможно да се възстанови оригиналният текст до степен, в която по-малко от 2% от текста са не-сигурни, като голяма част от тези 2% са дребни езикови

подробности, които не засягат общия смисъл. Нещо повече, тъй като никое новозаветно учение не се гради само върху един стих или един пасаж, никое от тези учения не се поставя под съмнение заради тези незначителни несигурности.

Второто свидетелство е огромната възраст на някои от новозаветните ръкописи. Много голяма част от Новия Завет съществува като ръкопис, преписан около 200 г. сл. Хр., а най-ранният оцелял ръкопис, съдържащ целия Нов Завет, е преписан не по-късно от 360 г. сл. Хр. Този ръкопис сега е на почти 1800 години. А на каква възраст е бил ръкописът, от който този е бил преписан? Разбира се, не знаем това. Но спокойно може да е бил на 140 г., а това означава, че е бил писан, когато много от авторите на Новия Завет са били още живи.

Тук ще ни помогне едно сравнение. Някои от творбите на много прочути древни гръцки и латински автори – а тук говоря като човек, който цял живот е изучавал древната класическа литература – са достигнали до нас само чрез няколко на брой късни (напр. от VII–IX век) ръкописи. Въпреки това никой учен не би си и помислил да поставя под съмнение тяхната достоверност като съответствие на написаното от оригиналните автори. В сравнение с това историческите свидетелства за текста на Новия Завет са поразителни. Ние можем да имаме пълна сигурност, че когато днес четем Новия Завет, имаме за всякакви практически цели точно онова, което първоначалните му автори са искали да имаме. Ако желаете да се запознаете по-подробно с тези свидетелства, препоръчвам книгата на проф. Ф. Ф. Брюс „Достоверността на новозаветните документи“ (Нов Човек, 1991 г.).

Но, разбира се, най-голямата трудност, поради която

хората не вярват на Библията, е претенцията, която тя предявява, и по-специално нейното твърдение, че Иисус е Божият Син, че той е възплътеният Творец, който е посетил нашата земя, за да общува с нас и да ни разкрие Бога. Много хора смятат за невъзможно да повярват на книга, която има такива претенции. Те така или иначе не вярват в съществуването на Творец; и затова предварително предполагат – без да са чели или изучавали самостоятелно Новия Завет – че той не може да описва някаква историческа реалност, след като твърди, че Иисус е бил едновременно и човек, и Бог. И те развиват идеята, че образът на Иисус Христос, както описан в Новия Завет, е измислен от авторите на евангелията.

ОБРАЗЪТ НА ИИСУС НЕ Е ИЗМИСЛЕН

И така, нека заради спора да предположим за момент, че авторите на евангелията не са описвали един действително живял Иисус, а са измислили този образ, като може би са използвали за първооснова някой селски „мъдрец“, но свободно са преобразували, добавяли, оформяли и преувеличавали, така че накрая се е получил един идеален, свръхчовешки, въображаем образ, който никога не е съществувал реално. Нека предположим, че това е било така, и нека разгледаме следствията от тази теория.

Първото, което би трябвало да кажем, е, че ако образът на Иисус е литературна измислица, то тук имаме почти чудо. Ние знаем много за измислените литературни герои и колко трудно е да се създаде наистина убедителен образ. Световната литература изобилства от такива образи – някои добре обрисувани, някои не толкова. Не може да се отрече, че ако Иисус е литературна измислица,

то той е образ, придобил световна слава. За да могат да създадат толкова известен художествен образ, авторите на евангелията трябва да са били литературни гении. А литературните гении от такъв ранг са доста редки, те не се срещат под път и над път. Тук обаче имаме цели четирима, и то процъфтели едновременно. Кои са били тези мъже? И какви хора са били? Е, един е бил рибар, един е бил лекар, един е бил низш данъчен служител, а четвъртият – някакъв млад човек, за когото липсва описание. Разумно ли е да се предположи, че внезапно и четиримата са се оказали литературни гении?

Но нещо повече. Дори и най-блестящите, най-реалистични художествени образи си остават за читателите само това – художествени образи. Те не излизат, така да се каже, от страниците, за да започнат независимо съществуване и да станат за читателите действителни живи личности, които те могат да познават, както се познава жив човек, с които могат да имат лична връзка. Напълно разбираемо! А точно това е, което се е случило с този предполагаем художествен образ, Иисус Христос. За милиони хора в продължение на двадесет века той се е превърнал в реална, жива личност, с която те твърдят, че имат лично взаимоотношение; личност, която те обичат дотолкова, че са готови да умрат за него – както и хиляди действително са направили. Е, вие може да ги считате за идиоти, понеже са мислели така за Иисус. Аз просто излагам неоспоримия факт. И мисълта ми е следната: ако Иисус наистина е бил художествен образ, измислен от авторите на евангелията, тогава със създаването на образ, който за милиони хора е станал жива личност, достойна за любов, посвещение и саможертва, тези автори са достигнали литературен връх, напълно безпрецедентен в цялата световна литература. Не

би било прекалено да наречем това „чудо“. Може би наистина би трябвало да започнем да им се кланяме?

Разбира се, има някои (макар и забележително малко) образи в литературата, които ни правят впечатление на реални личности, които можем да познаваме и да отличим. Един от тях е Сократ на Платон. Диалозите на Платон са не само философски творби, те са литературни произведения от световна класа. И този Сократ, който се явява в тях, е поразявал поколения от читатели като реална личност, чиито характерни черти те биха могли да познаят – до такава степен, че ако се сблъскат с описание на Сократ в някое апокрифно, второразрядно произведение, те веднага биха възкликнали: „Не, Сократ не би реагирал така, не би говорил така.“¹

Но причината, поради която Сократ ни прави толкова впечатление, е че Платон не го е измислил. Той е бил реална историческа личност, която наистина е живяла. Платоновият образ на Сократ може би е идеализиран, но личността и характерът на Сократ не са били измислени от Платон. Напротив, било е обратното. Влиянието на характера на Сократ е допринесло за „създаването“ на философа и литератора Платон.

Така е било и с Иисус Христос, и то в много по-голяма степен. Въпреки че целият свят признава, че Сократ от Платоновите Диалози е бил реална историческа личност, никой – освен някой луд – не би твърдял, че го познава като реален жив човек, или че има лична връзка с него. Хората в днешно време не умират за Сократ. Те обаче умират за Иисус от Новия Завет! Защото той не е литературна или религиозна измислица, създадена от авторите на евангелията. Евангелията описват една историческа личност, един реален човек, който е живял в Палестина по

време на управлението на Тиберий Цезар, който е умрял и който – както християните биха казали – е възкръснал от мъртвите и още е жив.

ИИСУС – НИЧИЯ ПРЕДСТАВА ЗА ГЕРОЙ

Но нека не продължаваме толкова бързо нататък. Нека за момент останем на хипотезата, че някой е измислил образа на Иисус, представил е тази измислица на света, където тя незабавно е привлякла хора от много различни култури и е била приета за техен религиозен идеал.

Но тази хипотеза се срива още при първата проверка. Колкото повече научаваме за водещите култури на онова време, толкова по-ясно става, че ако образът на Иисус не е бил историческа реалност, никой не би го измислил, дори и да е можел. Иисус от евангелията не е съвпадал с ничия идея за герой. Гърци, римляни и юдеи – всички са го намирали за точната противоположност на своя идеал.

Вземете първо юдеите, и то дори не само тези юдеи, които са били отначало докрай враждебно настроени към Иисус, а и сравнително малкото, които веднага са станали негови приятели. Самите те ни казват – а точно това със сигурност не са измислили – че е дошъл един момент, когато те са го изоставили – толкова напълно противоположен е бил на всичко, което те са търсели в един герой (Матей 26:47-56). Тяхната идея за герой била месианска фигура като Макавеите. Силен и войнствен, пламтящ от религиозни идеали и готов да се бие (с помощта на ангелски сили, според народното вярване) срещу империалистите, които били завладели страната им и потискали националната религия.

Но когато назрял сблъсъкът между Иисус и властите и

те дошли да го арестуват, той отказал да се бие, не позволил и на учениците си да се бият, и доброволно се оставил да го арестуват. В този момент всичките му последователи отвратени го изоставили – той не бил техният герой! А много евреи, дори и днес, и особено тези в Израел, мислят по подобен начин. Имам един приятел евреин, който на косъм – действително на косъм – е избегнал газовите камери на Хитлер. Той открито ми заявява: „Този ваш Исус е слабак. Той не може да е моят месия. Моята философия е: ако някой те удари по носа, върни му удара!“ Така са мислели отначало и първите ученици на Исус. И едва неговото възкресение е променило мнението им и радикално е сменило идеите им за това, какъв трябва да бъде месията.

Или вземете гърците от онова време. Героят, който привличал тях – или поне мислещите сред тях – бил или съвършеният епикуреец, който внимателно избягвал, доколкото е възможно, всякакви болки и удоволствия, които биха могли да смутят спокойствието му, или съвършеният стоик, който, следвайки суровия рационализъм, владеел емоциите си и посрещал страданието и смъртта с пълно самообладание. Платоновият Сократ също, както си спомняме, е изпил чашата с отрова с непомрачено хладнокръвие и добро настроение.

Колко различен е Исус от евангелията, измъчван от страх и агонизиращ в Гетсиманската градина, така че потта му става като тежки капки кръв, докато той се моли Бог да отвърне от него поднесената чаша! На кръста той извиква пред всички: „Боже мой, защо си ме оставил?“ Той определено не е бил някой, когото гърците биха сметнали за герой, нито пък някой, когото гръцки философ би измислил като идеал за подражание.

Що се отнася до римляните, философски настроените

от тях като цяло най-много са предпочитали стоицизма, докато политическите и военни мъже, които са влизали в контакт с Иисус, са го считали за някаква непрактична глупост. Той наричал себе си цар, който е дошъл на света, за да свидетелства за истината. „Истина? Какво е истина?“ – казва Пилат. Богът на Пилат била силата (Йоан 18:33-38; 19:1-12). Ирод намирал твърденията на Иисус за крайно смехотворни, а войниците му счели „цар“ като Иисус за добър обект за най-груби шеги.

Факт е, че Иисус е противоречал на всички идеи за герой – и политически, и философски, и религиозни. Никой не го е измислил и никой – дори да го беше измислил – не би си въобразил и за миг, че това е идеал, който незабавно би привлякъл хората. Най-великият християнски проповедник и мисионер, Павел, казва в писанията си, че проповядването за разпънатия Иисус постоянно е възмущавало юдеите като скандално, а на гърците е изглеждало като чиста глупост. Ако не беше фактът, че Иисус е възкръснал от мъртвите, първите му ученици щяха да изоставят всякаква вяра в него. Евангелията никога нямаше да бъдат написани.

Разбира се, когато ние днес гледаме назад от позицията на две хилядолетия история, нещата изглеждат много по-различни. Римляните, които се подигравали с Иисус, впоследствие изгубили великата си империя, а за повечето хора Тиберий Цезар е забравена сянка от историята. Но днес милиони и милиони хора считат Иисус за най-великия цар, който някога е живял, и живеят живота си в доброволно подчинение на него.

Нещо повече, принципът за неотвърщане на злото, който Иисус е илюстрирал, когато се е предал на враговете си без съпротива и се е молел за тези, които го разпъ-

ват, е придобил уважението (макар и не подражанието) на целия свят и все още представлява предизвикателство към нашата безумна човешка агресивност и свирепост. Той е превърнал кръста от уред за позорна екзекуция в символ на най-благородната човешка позиция.

А що се отнася до контраста между спокойствието на Сократ и ужасната агония на Иисус пред лицето на смъртта, и думите му на кръста, че Бог за известно време го е изоставил, това положително показва, че Иисус не е бил гръцки философ. Но освен това то ни насочва към факта, че на кръста на Иисус се е случило нещо безкрайно по-значимо от смъртта на един гръцки философ. На езика на Новия Завет, там е бил Божият Агнец, който е понесъл греха на света и чрез страданията си е направил възможно отнемането на нашата вина.

По-нататък ще поговорим повече за това. Засега това е моят първи главен аргумент: ако предположите, че Иисус Христос е измислен образ, вие се изправяте пред нерешимия проблем да обясните как авторите на евангелията са успели да го измислят и, нещо повече, защо въобще е трябвало да измислят такъв образ.

НАЙ-ГОЛЯМАТА ТРУДНОСТ

Най-голямата трудност, която пречи на много хора дори само да обмислят възможността Новият Завет да е истина, е твърдението, че Иисус е нещо повече от човек – че той е въплътеният Бог. Разбира се, казват те, това трябва да е суеверие, което се е появило, понеже хората в древния свят са вярвали в много богове и са си мислели, че боговете доста често посещават земята под формата на изключителни човешки същества.

Е, може да си мислите така, но фактите са съвсем други. Вярно е, разбира се, че всички народи от древния свят са вярвали, че има много богове и че тези богове от време на време посещават земята – по-точно всички народи освен един. И това едно изключение е бил еврейският народ, към който принадлежат почти до един всички писатели на Новия Завет. Евреите са били строги монотеисти. Те са презирали другите народи заради техния абсурден политеизъм и заради това, че са обожествявали царете и героите си. Да се предявяват претенции за божественост за когото и да било освен за Бога-Творец е било за тях толкова сериозно богохулство, че според закона им се е наказвало със смърт. Те в продължение на векове са били учени да повтарят в молитвите си във всеки дом, в цялата страна, всеки ден, фундаменталния принцип на своята вяра: „Слушай, Израилю! Господ, нашият Бог, е един Господ.“ (Второзаконие 6:4). Такива хора и за миг не биха помислили да повярват, че Иисус от Назарет е нещо повече от човек, ако не бяха принудени от силата на доказателствата.

А главното от тези доказателства е бил фактът, че самият Иисус Христос, както с действията си и следствията от тях, така и с явните си твърдения, е претендирал за равенство с Бога. И това ме кара да споделя с вас, че една от най-силните причини, която ме кара да вярвам, че Иисус е Божият Син, е просто тази: той го е казал. Зная, че това звучи безнадеждно наивно. Но преди да ме отпишете като лековерен глупак, дайте ми възможност да обясня какво имам предвид.

Нека предположим, че някой ден ми потрѣбва компетентно мнение по някой музикален въпрос. Не би било разумно да се консултирам с първия срещнат, например

със съседа си – той е добър лекар, но не е музикант. Би трябвало да потърся най-добрите учители по музика, които мога да намеря. Ако можех да възкреса Бах или Бетовен, бих се консултирал с тях. Това е естествено.

Нека сега предположим, че искам да науча нещо не за музиката, а за морала. По същия начин бих се консултирал с най-известните световни експерти, които мога да открия. А това, разбира се, би ме довело до Иисус Христос. Никой никога не е учел по-висш, по-чист морал. Неговата проповед на планината (Матей 5, 6, 7 гл.) си остава ненадминат стандарт. Проверете сами. Опитайте се да живеете съгласно проповедта на планината в продължение на една седмица!

И сега, ето какво имам предвид. Когато се запознавам с Иисус от Назарет в Новия Завет, неговото нравствено учение и неговият свят живот ме изобличават като грешник, какъвто и наистина съм. На това ниво нямам нужда от външно доказателство, че това е истина – зная го инстинктивно в сърцето си. Но после идва поразителният факт: този същият Иисус Христос, чието нравствено учение е безукорно и чийто живот е отговарял напълно на учението му, твърди, че е равен с Бога.

Какво да мисля за това твърдение или по-скоро за факта, че точно той го прави? Да кажа ли, че авторът на проповедта на планината преднамерено лъже? Ако е така, той е бил най-големият лицемер, най-достойният за презрение измамник, най-злият самозванец, който някога е ходил по земята. Но при внимателно четене на евангелията е навъзможно да се стигне до заключението, че Иисус е бил преднамерен измамник. Ако се съмнявате в това, прочетете още веднъж сами четирите евангелия и внимавайте за това. Вие вероятно умеете добре да преценявате човеш-

ките характерни – това ви е необходимо, за да можете да живеете що-годе безопасно в този свят. Упражнете тази своя способност за преценка върху Иисус. Анализирайте неговия характер, както го виждате в евангелията. Повече от сигурен съм, че няма да заключите, че е бил преднамерен измамник.

Но той може искрено да се е заблуждавал, ще кажете, без да е бил преднамерен измамник. Ако е така, помислете какво означава това. Хора, които искрено се заблуждават, че са Бог, са луди мегаломани! Тогава Иисус луд ли е бил? Ако той е бил луд, то тогава много малко хора са били нормални! А що се отнася до това, да е страдал от мегаломания, невъзможно е да се изследват поведението и думите на Христос, описани в Новия Завет, и да се стигне до такова заключение. Този Иисус, който е можел да каже убедително: *„Елате при Мен, всички, които сте отрудени и обременени, и аз ще ви дам почивка. Вземете Моето иго върху себе си и се научете от Мен, защото съм кротък и смирен по сърце.“* (Матей 11:28-29), този Иисус не е бил Хитлер, нито Мусолини! Или, ако наистина е бил мегаломан, то нека Бог ни дава повече такива мегаломани! Защото е безспорен факт, че Иисус Христос е причина за много повече психическо здраве и стабилност от който и да било друг на света. Четенето на неговите думи е донесло мир на милиони хора. Вярата в него и неговата жертва е освободила милиони хора от чувството за вина и терзанията на нечистата съвест. Всекидневното общуване с него е разчупило за милиони хора оковите на разрушителни навици и им е дарило ново човешко достойнство, съзнание за смисъл на живота и свобода от страха от смъртта.

Разбира се, Иисус Христос е този, който ни е научил, че Бог е любов. Ако вие въобще вярвате в Бога, вероятно при-

емате като даденост, че той е любов. Може би дори смятате, че през всички векове за всички хора е било очевидно, че Бог е любов. Но четейки древните гръцки и латински автори, аз никога не съм открил нито един писател или философ, който да твърди, че Бог е любов. Всемогъщ – да; и добър в някакъв абстрактен, абсолютен смисъл, одобряващ доброто поведение на човека и неодобряващ злите му дела. Но любов? Положителна, топла, сърдечна, ангажирана, грижовна, пожертвувателна любов към човечеството? Никой никога не е мислил или учил това като Исус Христос. Никой не го е изразявал с такива вълнуващи и директни думи като например: *„Не се ли продават пет врабчета за два асария? И нито едно от тях не е забравено пред Бога. А на вас и космите на главата са всички преброени. Не се бойте, вие сте по-скъпи от много врабчета.“* (Лука 12:6-7). Това думи на луд ли са?

И освен това, разбира се, никой никога не е изразявал лично любовта на Бога към човечеството както Исус чрез своята саможертва на Голгота. Хиляди благородни и смели мъже и жени са понасяли мъчения и страдания и дори са жертвали живота си за приятелите или за родината си, или в знак на протест срещу някое зло управление. Ние правилно ги приветстваме като герои. Но ще пропуснем най-същественото, ако сметнем, че Новият Завет представя Исус Христос само като герой. Това, което Новият Завет твърди за Христос – всъщност това, което той самият е твърдял за себе си – е уникално в историята както на литературата, така и на религията. В самото начало на неговото публично служение (а не след разпъването му), неговият предтеча, Йоан Кръстител, оповестява, че Исус е дошъл като Божия Агнец, за да отнеме греха на света (Йоан 1:29). Понятието, което той използва, „Божият Аг-

нец“, указва, че Иисус е дошъл, за да умре като жертва за греха. Или, както по-късно казва апостол Петър:

„... не с преходни неща – сребро или злато – сте изкупени от суетния живот, предаден ви от бащите ви, а със скъпоценната кръв на Христос, като на агне без недостатък и петно. ... който, когато Го хулеха, с хула не отвъргъщаше; когато страдаше, не заплашваше, а предаваше делото Си на Този, който съди справедливо. ... Христос един път пострада за греховете – Праведният за неправедните – за да ни приведе при Бога, бидейки умъртвен по плът, но оживотворен по Дух.“ (1 Петр. 1:18,19; 2:23; 3:18).

А че самият Иисус Христос е смятал това за главната цел на своето идване на света, си личи от следния факт. През нощта преди разпъването му той е постановил един ритуал, чрез който учениците му впоследствие трябвало да си спомнят за него. И е много поучително да отбележим характера на този ритуал. Той не е поискал, когато последователите му се събират, да си повтарят разказа за някое от неговите зрелищни чудеса. Това би навело на мисълта, че главната цел на живота му е била да бъде чудотворец. Нито пък е поискал да изберат някой пасаж от неговото нравствено учение и да го повтарят. Това би говорило, че главната цел на живота му е била да бъде учител-философ. Той е поискал те да вземат хляб и вино, които символизират неговото тяло и неговата кръв, и да ядат и да пият за възпоменание на факта, че на кръста той е дал тялото си и е пролял кръвта си, за да им осигури прошка на греховете (Матей 26:26-28).

Ранните християни ясно са разбрали, че главната цел

на идването на Христос на света е да предаде себе си като жертва за техните грехове. Това личи от факта, че още от самото начало, както показват историческите документи, те са се събирали и са извършвали този ритуал. Той е в сърцевината на всичко, което Христос е претендирал и целял. И точно тази саможертвена любов на Христос е разчупила съпротивата на хората срещу него и му е спечелила благодарността и личното посвещение на милионите му последователи. Всички те казват заедно с християнския апостол Павел: *„Съразпънат съм с Христос; и вече не аз живея, а Христос живее в мен; и животът, който сега живея в плътта, го живея с вярата в Божия Син, който ме възлюби и предаде Себе Си заради мен.“* (Галатяни 2:20).

Всичко това обаче ни довежда до основния проблем. Очевидно е защо никой друг никога не е претендирал, че е дошъл на света, за да умре като жертва за греха на света. Да твърди някой това би означавало да претендира не да е герой или дори мъченик, а да е нещо повече от човек – самият въплътен Бог. Единствено някой, който сам е безкрайният Бог, би могъл да предложи достатъчна жертва за греха на целия свят.

Ще се убедите в това от простия факт, че ако някой от вашите приятели започне сериозно да твърди, че се е родил на този свят единствено с целта да умре за греховете на света, вие вероятно бихте му потърсили психиатър. Ще сметнете това твърдение за признак на лудост. Но когато Иисус Христос твърди това – а той го е твърдял; вече видяхме, че то не е било измислено от писателите на Новия Завет – в него няма и най-малък намек за луд магаломан.

Всъщност точно това негово твърдение – ако мога за момент да говоря лично – е едно от нещата, които ме

убеждават, че той наистина е Божият Син, защото то едновременно определя какъв е моят основен проблем като човешко същество и ми предлага приемливо решение на този проблем. Нека обясня.

Всички останали религии и философии постоянно ми казват, всяка по различен начин, че трябва да бъде добър. Това предполагам е полезно, но то не засяга действителния ми проблем. Аз вече знам, че трябва да бъде добър. Нямам нужда от помощта на някоя религия или философия, за да ми го каже! Моят проблем не е, че не зная това, а че безброй пъти не съм бил добър. (А забелязвам, че и ближните ми са в същото положение.) И това е огромен проблем. Какво да кажа за миналите си грехове? Нарушавал съм дори и собствените си норми, да не говорим за Божиите. Правил съм компромиси и съм петнил и собствените си ценности. Как тогава мога да намеря прошка? Ако реша, че миналите ми грехове нямат значение, то тогава казвам, че и ценностите ми също нямат значение. И ако това, което върша, няма значение, тогава и аз, който съм отговорен за него, също в крайна сметка нямам значение. Но да предположим, че моите ценности имат значение. И да предположим, че Божиите норми имат значение и че той няма да ги снижи заради мен или заради който и да било друг. Тогава и греховете ми имат значение. Как мога да намеря прошка за миналото си, която няма да разруши моите ценности, моята значимост, да не говорим за всичко останало? А същото важи в пълна сила и за вас.

И точно тук Христос ме среща. Той твърди, че има власт да ни даде прошка, но без да омаловажава греха ни или да подкопава Божиите норми. Той не казва, че това, което сме вършили, няма значение. Той държи наказанието за греха да бъде изпълнено. Но обяснява, че това

е главната причина да дойде на нашата земя; той е Богът, който е постановил наказанието за греха и държи на него, Богът, чийто закон ние сме нарушили и сме заслужили това наказание. Но той е Творецът, който ни е създал, и в любовта и верността си към нас е взел върху себе си бремето на нашите грехове, платил е наказанието за тях чрез страданията си на Голгота. Така той поддържа своя закон и нашите ценности, и въпреки това ни дава възможност да получим прошка, ако я искаме.

Точно от това се нуждая аз, а и вие също. Христос е разбрал нашата нужда и я е посрещнал, както никой друг не би могъл. В това той е уникален. Когато се сблъскате с неговите твърдения, можете да сте сигурни в едно: само веднъж в живота ще ви се наложи да решавате този въпрос. Никой друг никога не е идвал и няма да дойде при вас, за да ви каже, че той е Творецът, който ви е създал и ви обича, който е дошъл като въплътения Бог да умре за вас, за да можете да получите прошка. Исус Христос е единственият, който някога е твърдял това. И неговото твърдение е съвсем пряко и съвсем лично; той казва, че е умрял лично за теб. А това означава, че ти лично трябва да му отговориш.

ОКОНЧАТЕЛНОТО ДОКАЗАТЕЛСТВО ЗА ТВЪРДЕНИЕТО НА ХРИСТОС

Твърдението на Христос се доказва основно от две неща: от обективното свидетелство за неговото възкресение и от нашата субективна опитност на свидетелството на Светия Дух в сърцата ни, когато, убедени от обективното доказателство, ние отворим сърцата си за Христос и го приемем лично като Спасител.

Първо, неговото възкресение. Както знаете, всички новозаветни писатели твърдят, че на третия ден, след като е умрял и е бил погребан, Иисус Христос буквално, телесно, физически е възкръснал от мъртвите.

Може би тук ще си кажете, че всеки, който вярва във възкресението на Христос, вече трябва да е извършил интелектуално самоубийство; защото ние в днешно време знаем, че чудеса като възкресение не се случват – науката е доказала, че са невъзможни.

Всъщност обаче ние не знаем нищо такова, както и науката не е доказала нищо такова. Но, бихте възразили, законите на науката показват, че не е възможно едно мъртво тяло да оживее отново.

Не, те не показват такова нещо, нито пък биха могли. Законите на науката не са никакви абсолютни закони, които можем да намерим написани някъде на небето. Те са описания, направени от учените – за което можем само да ги приветстваме – на начина, по който вселената нормално функционира; или по-точно тази малка част от вселената, която те са успели да изучат и разберат досега.

Но в тази връзка трябва да отчитаме две неща. Първо, вие вероятно знаете, че някои космолози напоследък сериозно твърдят, че във вселената има т. нар. „черни дупки“, в които нормалните закони на физиката не действат. Проследявайки действието на законите назад във времето, стигате до една точка, от която нататък не може да знаете какво е ставало, понеже обичайните закони вече не са валидни. Достигнали сте т. нар. „сингулярност“ във вселената.

Зная, че не всички космолози приемат тази теория; но това, което искам да кажа е, че тези учени, които са предположили съществуването на такива сингулярности

във вселената, не са обвинявани в интелектуално самоубийство. Нито пък останалите учени смятат, че законите на физиката предварително, без изследване на фактите, доказват, че във вселената не може да има никакви сингулярности. За да може да предскаже *a priori*, че не може никога да съществува никаква сингулярност, науката първо би трябвало да разбере начина, по който функционира всяка част от цялата вселена във всичките ѝ връзки с останалите части. Науката обаче още е доста далеч от това постижение!

И второ, винаги трябва да помним, че законите на науката могат да ни кажат само какво се случва нормално, докато няма намеса в нашия свят отвън. Но науката, като такава, не може да ни каже дали действително не е имало такава външна намеса в миналото или дали няма да има в бъдеще. За да разберем дали в миналото е имало такива намеси, трябва да се обърнем към историята, а не към природните науки. Разбира се, всички ние сме на едно мнение – и християни, и не християни – че такива намеси сигурно са били изключително редки. Чудесата по дефиниция са редки. Но да се обръщате към историята, като предварително сте решили, че никога никакво чудо не може да е станало, и да отказвате да проучите свидетелствата, че понякога са се случвали чудеса, не е истински научен подход. Това е мракобесие.

Тук не мога подробно да разгледам всички свидетелства за възкресението. Те са прекалено обширни. Но нека посоча само това – ако откажете да повярвате във възкресението, ще се сблъскате с огромен брой исторически проблеми, и особено с един много голям. Никой не може да отрече съществуването на християнската Църква. Нито пък може да се отрече, че тя не е съществувала

винаги – тя е имала начало. Въпросът е какво я е създало. Каква е била целта ѝ? Ако се обърнете към Новия Завет, ще видите, че всички ранни християни единодушно твърдят, че появата на църквата е предизвикана от възкресението на Христос; и че целта на тяхното съществуване е да свидетелстват за възкресението на Христос. Ранните им проповеди съдържат малко други неща (вж. Деяния на апостолите).

Първите християни са били юдеи, и по рождение, и по възпитание. Техният свят ден от седмицата е била съботата, т. е. последният, седмият ден от седмицата. И изведнъж, както показват историческите разкази, те започват освен в събота да се събират и в първия ден от седмицата, за да ядат хляб и да пият вино за спомен на Иисус. Защо е била тази промяна, и защо точно първият ден от седмицата? Защото, както ни казват ранните християни, Иисус Христос е възкръснал от мъртвите в този ден.

Заради това, че са проповядвали за възкресението на Иисус, първите християни са били жестоко преследвани, някои са били измъчвани, хвърляни на лъвовете и убивани по други начини. Ако се бяха задоволили да проповядват само християнската етика – че хората трябва да се обичат – никой не би ги преследвал. Но не, те държали да свидетелстват за факта, че Иисус, след като е бил екзекутиран от властите, е възкръснал от мъртвите. И много от тях умирали заради това. Предполагате ли, че са умирали за една история, която самите те са измислили и са знаели, че е лъжа?

Каквото и да мислите за християнската Църква, тя съществува; и ако не смятаме да си затворим очите за историята, трябва да намерим някаква причина, достатъчно сериозна, за да обясни съществуването ѝ. Неща като хрис-

тиянската Църква не се появяват безпричинно от нищото. Изключете възкресението, и ще останете – както посочва проф. К. Ф. Моул – пред една зейнала дупка в историята – християнската Църква без достатъчна причина, която да обясни нейния произход и съществуване.

КАКВО ОБЩО ИМА ВСИЧКО ТОВА С МЕН?

Може би вече у някои от вас започва да се надига протест: „Но какво общо има всичко това с мен? Аз съм биохимик, инженер, физик. От мен не може да се очаква да тръгна да се ровя в древната история, нали? Имам си достатъчно работа в моята област.“

Е, аз просто се опитвам да отговоря на въпроса, който ми беше поставен: „Необходимо ли е да се извърши интелектуално самоубийство, за да се вярва на Библията?“⁴² Ако наистина нямате време да разгледате свидетелствата, необходими, за да се отговори на въпроса, това е много жалко. Но дори и така да е, надявам се, че съм казал достатъчно, за да ви предпазя от изкушението да мислите, че твърденията на Новия Завет са очевидна глупост. Ако смятате така, без да сте изследвали свидетелствата, може да се окаже, че вие сте тези, които извършват интелектуално самоубийство!

Но, разбира се, има и нещо повече от това. Ако Новият Завет ни казва истината, то тогава Иисус Христос е Божият Син, нашият Творец – а това не само има нещо общо с вас, с мен и с всеки друг – то е изключително съществено за всеки от нас. Ако той е Божият Син, да го пренебрегнем по каквато и да било причина, е десет хиляди пъти по-лошо от интелектуално самоубийство – това е престъпно безразличие към нашия Създател. Затова Но-

вият Завет ни призовава да изследваме свидетелствата с цялата сериозност, на която сме способни. Едва ли бихме могли да се надяваме да разберем физиката на вселената, без сериозно да изучаваме свидетелствата, които тя самата ни предоставя. Как тогава бихме могли да опознаем и да разберем Твореца на вселената, без да изучаваме също толкова сериозно свидетелствата, които той сам ни е дал за себе си?

В моята страна често се случва иначе високо интелигентни учени – физици, химици, биолози и други – да са склонни да отписват Библията като глупост. Когато в разговор деликатно ги принудя да ми кажат дали са чели Библията, те отвърщат: „Разбира се, че да.“ А когато после ги попитам какво мислят за свидетелствата, които Библията дава за божествеността на Христос, те обикновено отговарят: „Какви свидетелства?“

Казвам: „Вземете например Евангелието според Йоан. Неговият автор обяснява целта на написването му: *„Тези знамения са написани, за да повярвате, че Исус е Христос, Божият Син, и като вярвате, да имате живот в Неговото Име“* (Йоан 20:30, 31). „За тези свидетелства говоря – им казвам. – Какво мислите за тях?“

Почти неизменно чувам следния отговор: „О, Евангелието на Йоан. Е, него не съм го чел. В училище учихме само Марк.“

И така, ето ги, учените професори в университета, някои от тях вече на средна възраст; и никога, откакто са били ученици, не са изучавали Библията, и никога не са прочели Евангелието от Йоан като възрастни, със сериозността, с която изучават академичния си предмет. Как могат да знаят, че свидетелствата му нямат стойност, след като не са го чели, това не зная. (А как могат да

се считат за образовани хора, ако никога не са прочели сериозно Евангелието от Йоан – това също не знаея.) Но много по-същественото, за което става дума тук, е следното: Евангелието от Йоан идва до нас с авторитета на Иисус Христос. Ако това, което то казва, е вярно, то тогава тук е Бог, нашият Създател, който се опитва да влезе във връзка с нас, опитва се да ни говори лично, опитва се да ни се открие, така че чрез Иисус Христос ние да встъпим в лично отношение на вяра и любов с него. Да не се интересуваме да открием дали това е вярно, или не; да не се интересуваме от възможността да чуем какво ни говори нашият Създател – това изглежда показва някакво странно, нерационално предубеждение от наша страна.

„Но виж – ми казват колегите ми, – няма смисъл да ни казваш да четем Библията, защото ние не вярваме в нея. Ако вярвахме, разбира се, щяхме да я четем. Ти искаш от нас първо да ѝ вярваме и така да я четем. Разбира се, ако вярваме от самото начало, че тя е истина, ще вярваме и на всичко, което казва. Но ние не вярваме в това и затова няма смисъл да я четем.“

Но да се говори така е глупаво. Разбира се, аз не искам от тях – а също и от вас – да вярват на Библията, преди да започнете да я четете. Но моля и тях, и вас да я прочетете и после да си съставите мнение дали е истина, или не. Все пак така се отнасяте и към вестниците, нали? Предварително знаете, че някои от нещата, които пише в тях, ще бъдат верни, а други – не. Със сигурност не решавате, преди да ги четете, да вярват на всичко. Но това не ви пречи да ги четете. Имате достатъчно доверие в способността си за преценка, за да прочетете това, което пише, да размишлите върху него и да си съставите собствено мнение дали

е истина, или не. Искам от вас да направите същото и с Новия Завет.

И ако го направите, сам Иисус Христос гарантира, че ако сте готови да изпълните едно условие, Бог ще ви покаже лично дали неговите претенции са истина, или не. А условието е следното: *„Ако иска някой да върши Божията воля – след като открие каква е тя – ще познае дали учението е от Бога, или Аз от Себе Си говоря“* (Йоан 7:17). Ще познае, защото, когато чете и изследва, и мисли върху учението на Иисус, Бог ще проговори на сърцето му и ще му покаже без сянка на съмнение, че това, което Иисус казва, е истина.

Проблемът се крие, предполагам, в условието – *ако някой иска да върши Божията воля*. Още преди да започнем, ние усещаме, че ако Бог ни покаже истината, това може да има сериозни последствия за начина ни на живот, пред които може би не бихме искали да се изправим. И така, предпочитаме да се отнасяме към всичко това безлично, както пристъпваме към експериментите по физика, без предварително да се ангажираме с никакви практически последствия. Но с Бога не можем да се отнасяме така. Не можем да застанем пред Всемогъщия и да кажем: *„Да, бих искал да разбера дали те има, или не, и дали Иисус Христос е твоят Син. Моля те, покажи ми. Но искам да знаеш, че и да ми се откриеш, аз не непременно съм готов да направя това, което ще ми кажеш.“* Бог няма време за духовни дилетанти.

Но ако сте сериозни и сте готови да изпълните Божията воля, когато я разберете, тогава направете този експеримент: прочетете Евангелието според Йоан внимателно и с отворен ум. И Иисус Христос гарантира, че Бог ще ви покаже каква е истината.

Някой може би ще каже: „Моят проблем е, че аз дори не зная дали Бог съществува. Ако направя експеримента, който предлагате, няма ли да има опасност да си въобразя, че Бог ми е говорил, а това да е било самовнушение? Как да разпозна Бог, дори и да ми проговори?“

Е, нека да завърша, като ви разкажа една история за едно от чудесата, които се твърди, че Исус е извършил (Йоан 9 гл.). Вие може би ще отхвърлите всички истории за чудеса като глупост. За момента това няма значение. Аз я използвам само като илюстрация.

Според разказа, Исус веднъж срещнал един човек, който бил роден сляп, и го попитал дали иска да прогледни. Не зная дали някога сте се опитвали да обяснявате на някой сляпороден човек какво е зрение или какво е цвят – или дори да го убеждавате, че въобще съществуват такива неща като светлина или цветове. Това е ужасно трудно! Затова би било напълно разбираемо, ако слепият човек беше отвърнал на Исус, че не знае какво е зрение и счита всички твърдения, че има такова нещо, за глупост. Поне това е начинът, по който много хора днес реагират, когато чуят Исус Христос да казва, че може да им даде духовно зрение и вечен живот, което е способността да се познава Бог лично (Йоан 17:3).

За щастие обаче слепият човек казал, че ако има такова нещо като зрение, то той иска да го има. Исус Христос му предложил да направи един експеримент, ако желае; и му гарантирал, че ако го извърши, ще получи зрение.

Експериментът, устроен от Христос, изглежда странен, както ще откриете, ако прочетете историята. Но слепият човек не се страхувал от новото. Той размислил, че Исус Христос не е нито шарлатанин, нито луд. Щом той казва, че има нещо, наречено зрение, и че той може да

го даде на всеки, който иска, тогава си струва да се опита. Няма какво да губи. А може да спечели много. И той направил експеримента, установил от личен опит, че той действа, и се върнал прогледнал.

Препоръчвам и на вас един подобен експеримент. Прочетете Евангелието от Йоан. Когато четете, кажете: „Боже, аз не съм сигурен дали съществуващ. Но ако те има и ако Исус е твоят Син и той, както сам твърди, може да ми даде вечен живот, каквото и да е това, тогава проговори ми, открий ми се, покажи ми, че Исус е твоят Син. И ако ми покажеш, аз съм готов да върша твоята воля, каквато и да се окаже тя.“

И Христос гарантира, че Бог ще ви покаже истината.

Бележки

¹ C. S. Lewis, *Fern-seed and Elephants and other Essays on Christianity*, Glasgow, Collins, 1982, p. 110.

² Това е редактирана версия на една лекция, изнесена първоначално в университета в Марсилия под заглавие: „Трябва ли да извършим интелектуално самоубийство, за да повярваме на Библията?“

3

НО СЪВРЕМЕННАТА НАУКА НЕ Е ЛИ НАПРАВИЛА НЕВЪЗМОЖНА ВЯРАТА В БОГА?

ЕДИН МОДЕРЕН МИТ

Един от най-дълбоко вкоренените митове, които са оформили мисленето на хората в съвременния свят, е идеята, че науката е направила вярата в Бога и свръхестественото както ненужна, така и невъзможна за мислещия човек. Това е много разпространен и неверен мит, който за нещастие много хора смесват с истинската наука. Нека проследим как е възникнал той.

Според обичайната представа вярата в Бога и свръхестественото е възникнала в примитивните етапи на човешкото развитие. Древният човек се сблъсквал с най-различни процеси и явления, които не можел да проумее. Някои от тях, като растежа на семената и плодовитостта на добитъка, били неща, от които зависел стандарта му на живот. Други, като гръмотевиците и светкавиците, бурите и болестите, заплашвали самото му съществуване. Като не разбирал тези процеси и благоговееел пред тях, човекът направил онова, което би направило едно дете – одухотворил

ги. Когато имало лунно затъмнение, той си представял, че някакъв демон се опитва да удуши луната, и прибегвал до разни религиозни ритуали и магии, за да прогони демона. Когато чувал гръмотевица, мислел, че говори някакъв бог, а когато блясвала светкавица, смятал, че това е зъл дух, който се опитва да го унищожи. Дори смятал, че като наблюдава необичайни явления в природата, ще може да предвижда какво ще направят боговете. Но тъй като ние в последните векове сме развили и усъвършенствали научните методи, все повече и повече разбираме природните процеси. Сега знаем, че лунното затъмнение не е причинено от демон, нито че за светкавицата и болестите са виновни зли духове. Открили сме, че природните процеси са безлични и по принцип (на неквантово ниво) напълно предвидими. Затова атеистите твърдят, че вече няма нужда да въвеждаме идеята за Бога и свръхестественото, за да обясняваме явленията в природата. Вече няма нужда да прибегваме до Бог, за да запълва празнотите в нашето познание, както Исак Нютон, когато е казал: „Всекидневното въртене на земята около нейната ос не може да бъде изведено от закона за гравитацията, нужна е божествена ръка...“ И така, атеистът стига до заключението, че Бог е отживелица, и като Лаплас казва, че нямаме нужда от „тази хипотеза“. В резултат на това обществото като цяло е започнало да смята, че науката е направила вярата в един Творец ненужна и невъзможна.

ЛОГИЧЕСКА ГРЕШКА

Тук обаче има една явна логическа грешка. Да вземем за пример един автомобил марка Форд. Съвсем естествено е някой примитивен дивак, който за първи път вижда ав-

томобил и не разбира принципите на двигателя с вътрешно горене, да си представи, че в мотора има някакъв бог (господин Форд), който задвижва колата. Той може и да си въобрази, че когато колата се движи добре, то е, защото господин Форд, който е в мотора, го харесва, а когато отказва да върви, то е, защото господин Форд не го харесва. Разбира се, впоследствие примитивният дивак ще се цивилизова, ще учи инженерство, и като разглови двигателя, ще открие, че вътре няма никакъв господин Форд, и че не е нужно да го въвежда, за да обясни действието на двигателя. Неговото разбиране за личностните принципи на двигателите с вътрешно горене ще бъде напълно достатъчно, за да обясни как върви колата. Дотук добре. Но ако тогава той реши, че разбирането му за начина на работа на двигателя прави невъзможна вярата му в съществуването на г-н Форд, който първоначално е конструирал колата, това би било очевидно погрешно. Също такова объркване на категориите е да се предположи, че нашето разбиране на безличностните принципи, според които функционира вселената, прави или ненужна, или невъзможна вярата в съществуването на личностен Създател, който е планирал, създал и поддържа вселената. С други думи, не бива да объркваме механизмите, по които действа вселената, с нейната първопричина. Всеки от нас знае как да направи разлика между волевото движение на една ръка с определена цел и неволното конвулсивно движение, предизвикано от случаен контакт с електрически ток.

На този етап обаче тези, които вярват в мита, са склонни да отговорят по следния начин: „Е, добре, да предположим, че има Бог извън вселената, който първоначално я е пусал в ход. Но ние не можем да знаем нищо за него и не е задача на науката да размишлява над възможното

му съществуване. От друга страна, въз основа на онова, което вече знаем за функционирането на вселената, ние можем уверено да твърдим, че дори да съществува Бог във вселената, той не се намесва, не може да се намеси и никога няма да се намеси в нейното действие. И така, науката прави невъзможно да се вярва конкретно в християнските твърдения, че Бог е нахлул в природата в лицето на Иисус Христос.“ Нека сега изследваме как е възникнал този аспект на мита.

ОТНОВО МОДЕРНИЯТ МИТ

Едно от най-големите постижения на науката е, че тя не само описва онова, което става във вселената, но и че открива неизменните закони, които управляват действието ѝ. Тук е важно да разберем и да се съгласим с твърденията на учените за характера на тези закони. Те не са само описание на онова, което става. Те са резултат от разбирането на основните процеси в природата. Законите ни казват, че понеже нещата са такива, каквито са, природата не само действа по този начин, но тя трябва да действа по този начин и не може да действа по никакъв друг. Законите не само описват онова, което е ставало в миналото; стига да не работим на квантово ниво, те могат успешно да предсказват какво ще се случи в бъдеще с такава точност, че например да се изчисли траекторията на станцията Мир и да е възможно кацане на Марс. Разбираемо е в такъв случай защо много учени се противят на идеята, че някакъв бог може произволно да се намеси и да измени, да прекрати или да обърне посоката на природните процеси. Това би противоречало на неотменимите закони и би преобърнало основата на научното разбиране за вселената.

Но точно тук дебне една друга заблуда, която покойният професор К. С. Луис илюстрира чрез следната аналогия. Ако тази седмица сложа хиляда лева в чекмеджето на бюрото си, следващата седмица прибавя две хиляди и още по-следващата – още хиляда, неотменимият закон на аритметиката ми позволява да очаквам, че следващия път, когато отворя това чекмедже, ще намеря в него четири хиляди лева. Представете си обаче, че следващия път, когато отворя чекмеджето, намеря само хиляда лева – до какво заключение ще достигна? Че аритметичният закон е бил нарушен? В никакъв случай! По-разумно би било да предположа, че някой е откраднал три хиляди лева от чекмеджето ми. Във всички случаи е абсурдно да твърдим, че аритметичните закони правят невъзможно да вярваме в съществуването на крадец или във възможността той да се е намесил. Напротив, именно вярата ни в тези закони разкрива съществуването и дейността на крадеца.

Така и природните закони предсказват какво ще се случи, ако Бог не се намеси; макар че, разбира се, намесата на Твореца в собственото му творение не е кражба. Да твърдим, че природните закони правят невъзможно да вярваме в съществуването на Бога и във възможността той да се намеси във вселената, е явна заблуда. Все едно да твърдим, че понеже разбираме законите на двигателя с вътрешно горене, е невъзможно да вярваме във възможността господин Форд или някой от неговите механици да се намеси и да снесе цилиндровата глава на мотора. Разбира се, че те биха могли да се намесят. И намесата им не би унищожила законите. Същите закони, които обясняват защо моторът е работил с цилиндровата глава, сега ще обяснят защо не работи, когато главата е свалена.

Мимоходом трябва да отбележим, че вярата в Бога

като Творец не само не пречи на откриването на природните закони, но исторически е била един от основните мотиви за тяхното изследване. Сър Алфред Норт Уайтхед, признат за един от най-изтъкнатите историци на науката, казва: „Хората са ставали учени, защото са очаквали закономерности в природата; а са очаквали закономерности в природата, защото са вярвали в Законодател.“ Примери за такива хора изобилстват; достатъчно е само да помислим за Нютон, Кеплер, Фарадей и Клерк-Максуел. Те всички биха се съгласили с Айнщайн, че науката без религия е сляпа, а религията без наука е саката.

В този момент поддръжниците на мита могат да отвърнат: „Добре, нека заради спора да предположим, че не е антинаучно да се съгласим теоретично с възможността един или друг бог да се е намесил в нашия свят. Но какво реално свидетелство имаме, че такова свръхестествено събитие някога се е случило?“ Християните, разбира се, ще отговорят, че има изобилни доказателства за чудото на зачеването, чудесата и възкресението на Иисус Христос. На това ще бъде възразено: „Какво свидетелство е това? И как може да очаквате от нас да го приемем? Защото всичко това се съдържа в Новия Завет, който е написан в преднаучната епоха, когато хората не са разбирали природните закони и затова с готовност са вярвали, че е станало чудо, когато всъщност такова е нямало.“ Тук се крие още една заблуда.

ОЩЕ ЕДНА ЗАБЛУДА

Вземете например новозаветната история, че Иисус се е родил от девица без човешки баща. Да мислим, че ранните християни са вярвали в това чудо, тъй като не са

разбирали природните закони, управляващи зачеването и раждането на деца, би било пълна глупост. Те са знаели всичко за установените природни закони, по които се раждат децата. Ако не са ги познавали, сигурно са щели да вярват, че деца могат да се раждат без баща или майка, но в такъв случай е нямало да смятат историята за раждането на Иисус от девица за чудо. Самият факт, че те разказват за това като за чудо, показва, че те идеално са разбирали естествените закони, управляващи зачеването и раждането. Всъщност, ако човек не разбира, че има закони, които обичайно управляват събитията, как изобщо ще стигне до заключението, че се е случило чудо?

Или вземете друг случай: Лука, който е бил лекар, образован и владеещ медицинската наука на своето време, започва своята биография на Иисус, като повдига точно тези въпроси (Лука 1:5-25). Той разказва историята за един мъж на име Захария и жена му Елисавета, които в продължение на много години се молили за син, защото Елисавета била безплодна. Когато тя била вече в напреднала възраст, един ангел се явил на Захария и му казал, че някогашните му молитви скоро ще получат отговор и че жена му ще зачене и ще роди син. Тогава Захария много учтиво, но твърдо отказал да повярва в това. Причината, която посочил, била, че той самият вече е стар, а и тялото на жена му е немошно. Те двамата да имат дете на тази възраст би противоречало на всичко, което той знаел за природните закони. Интересното в случая е следното: Захария не е бил атеист, той е бил свещеник, който е вярвал в Бога и в съществуването на ангелите, както и в силата на молитвата. Но ако обещаното изпълнение на неговата молитва означавало нарушаване на природните закони, той не бил готов да го повярва.

Историята казва, че ангелът предизвикал онемяването на Захария заради неговото неверие. Но това показва най-малкото следното: ранните християни не са били лековерни глупаци, непознаващи природните закони и затова готови да повярват на всяка история за чудо, колкото и да е абсурдна. Също като всеки друг, и те са усещали огромната трудност да повярваш в история за такова чудо. И ако накрая са повярвали, то е, защото са били принудени от необоримостта на свидетелствата, в които сами са се убедили.

По същия начин разказът на Лука за възникването на християнството (Деяния на апостолите) ни показва, че първата съпротива срещу християнското послание за възкресението на Иисус Христос не е дошла от атеисти, а от садукееите – тогавашните юдейски първосвещеници. Те са били религиозни хора. Вярвали са в Бога. Казвали са си молитвите. Но това не означава, че щом са чули твърденията за възкресението на Иисус от мъртвите, веднага са им повярвали. Не са им повярвали, защото са имали мироглед, според който чудо като телесното възкресение на Иисус Христос не може да се случи (Деяния 23:8).

И така, да се предполага, че християнството се е зародило в преднаучния лековерен свят, просто не отговаря на фактите. Древният свят е познавал точно толкова добре, колкото и ние днес, природния закон, според който мъртвите тела не стават от гробовете. Християнството си е проправило път единствено чрез необоримата тежест на свидетелствата за това, че един човек действително е възкръснал от мъртвите, противно на природните закони.

Наистина, в днешно време някои хора с мироглед, подобен на този на древните садукееи, погрешно се опитват да направят християнското послание по-приемливо за на-

учния ум, като изцяло премахват елемента на чудото от Новия Завет и представят само етичното учение на Иисус. Но този метод е неуспешен. На първо място, самият Нов Завет заявява, че възкресението на Христос не е някаква повърхностна, маловажна украса на християнското послание – то представлява сърцевината му. Изрежете сърцето, и ще унищожите посланието. И щом самият Нов Завет казва, че нещата стоят така, значи е напълно безполезно хора, които живеят две хиляди години по-късно, да твърдят, че християнството може да бъде лишено от чудото и да продължи да бъде жизнеспособно (1 Коринтяни 15).

На второ място, целият този опит се гради на погрешна основа. Защото нашият напредък в научното разбиране на природните закони прави по-лесно, а не по-трудно да вярваме във възкресението на Христос.

НАУКАТА – НА СТРАНАТА НА ВЯРАТА

Един от основните природни закони, който науката е открила и непрестанно пропагандира, е Вторият закон на термодинамиката, който гласи, че вселената като цяло върви към хаос, ентропията се увеличава. Но ако това е така, то едва ли е могло да става безкрайно дълго време, тъй като във вселената все още съществува доста сериозен ред. Всъщност, според самата наука трябва да е имало време, когато е действал обратният процес и вселената е била „подредена“. Ако тогава, в някакъв момент в миналото, това е станало, то тогава не е нито невъзможно, нито ненаучно да вярваме, че при възкресението на Христос природните процеси отново са протекли в обратна посока, така че мъртвото му тяло е било съживено и е излязло от гроба. Освен това науката казва, че макар като цяло

ентропията във вселената да се увеличава, има ситуации, в които тя локално намалява. Семената се развиват в дървета и произвеждат плод. Ние знаем, че това е възможно, защото в тази локална ситуация земята получава колосален приток на енергия от слънцето, а семето съдържа информацията, необходима за изграждане на дървото. В съгласие с това Новият Завет отбелязва, че възкресението на Христос е станало възможно чрез огромен приток на енергия от самия Създател: *„Превъзходното величие на Неговата мощ... действието на мощта на Неговата сила. С нея Той подейства в Христос, като Го възкреси от мъртвите“* (Еф. 1:19-20).

Въпреки това, за някои хора може би все още съществуват съмнения и те биха ги изразили по следния начин: „Това свидетелство в Новия Завет е вече твърде отдалечено от нас. Как можем да имаме пряк достъп до него? В крайна сметка чудесата по принцип, и възкресението на Христос конкретно, не са неща, които стават всеки ден или всяка седмица. Ние нямаме съвременен опит, който да бъде основа за сравнение и критерий, чрез който да преценяваме достоверността на тези свидетелства. Дали тогава от нас не се очаква да вярваме на всичко, което казват писателите на Новия Завет, просто защото те го казват?“

ЕСТЕСТВОТО НА ХРИСТОВИТЕ ЧУДЕСА

Отговорът е, че има редица съображения, които говорят в полза на достоверността на тези чудеса. Като начало можем да забележим разликата между чудесата, които според Новия Завет е вършил Иисус, и глупавите истории за чудеса, измислени от лековерни хора в по-късните ве-

кове в западация християнски свят. В тези по-късни истории каменни образи плачат с кървави сълзи, вълци се превръщат в хора и птички изскачат от буци глина. Няма нищо, което поне малко да прилича на чудесата, описани в Новия Завет. Чудесата на Христос са в съгласие с нормалното действие на природата. Когато Иисус по чуден начин прави вино, той не го прави от нищото – той иска вода и я превръща във вино. Точно това прави и природата всяка година посредством лозата и почвата, слънцето и дъжда. Ако Христос без всякаква връзка беше направил вино от въздух, можехме да предположим, че е използвал някакви чуждоземни магически сили, без да зачита природата и нейните закони. Но Христовите чудеса показват уважение към природата, каквото бихме очаквали от нейния Създател. В същото време те естествено го разкриват като превъзхождащ природата.

Можем да размислим и над нравствения аспект на неговите чудеса. Никое от тях никога не е било извършено, за да нанесе вреда на някого, дори и на враговете му.

Показателни са също и понятията, които Новият Завет използва за чудесата на Иисус. Понякога те са наречени с една дума, която означава акт на мощ. В други случаи са описани с друга дума, която означава нещо чудно, знамение. Взети заедно, тези думи сочат, че Христос съзнателно е вършел дела със свръхестествена мощ, за да привлече вниманието върху себе си. Но освен това, тяхната цел е била да служат като знаци и да сочат към огромните духовни ресурси, които Христос предлага на всички хора по всяко време и на всяко място.

На този аспект на Христовите чудеса особено наблюдава писателят на четвъртото Евангелие, у когото обичайната дума за чудо е знамение (макар че това за жалост е

замъглено в много преводи чрез използването на думата „чудо“ вместо „знамение“). Така например Йоан ни казва, че когато Христос по чуден начин умножава хлябовете, той го прави не само за да нахрани хората, а за да привлече вниманието им към факта, че самият той е Хлябът на живота, който може да задоволи духовния глад на хората от всички епохи, ако те му се доверят чрез вяра и го приемат като Спасител и Господ (Йоан 6). И на това ниво той е достъпен за всеки един от нас – всеки може да провери чрез личния си опит дали това е вярно или не.

ЕДИН ЕКСПЕРИМЕНТ

Ето и най-силното свидетелство. Ако Христос действително е възкръснал от мъртвите в третия ден – а това е така – това означава, че той сега е жив и е готов чрез своя Дух да осъществи лична връзка с нас, ако ние от своя страна сме готови да осъществим лична връзка с него. Както при всяко взаимоотношение, неговата реалност не може да се преживее или докаже, ако човек не влезе в него. А възможността да влезем в такова взаимоотношение с Христос е открита за всички нас. Това има предвид Йоан, когато казва за Иисусовите чудеса: *„тези са написани, за да повярвате, че Иисус е Христос, Божият Син, и като вярвате, да имате живот в Неговото име“* (Йоан 20:31).

И така, тук ни се предлага един експеримент, който всеки може да направи. Ако Иисус наистина е Божият Син, то евангелието на Йоан е дошло до нас с неговия авторитет. Това е Божият начин да осъществи контакт с нас. Милиони хора свидетелстват, че като са го прочели, Бог им се е разкрил лично. Не можем да наречем всички тези милиони хора глупаци. Единственото истински науч-

3. Прави ли науката невъзможна вярата в Бога?

но действие е да подложим твърдението на проверка, като направим същия експеримент и сами прочетем евангелието.

4

НО НЕ ВОДЯТ ЛИ ВСИЧКИ РЕЛИГИИ КЪМ БОГА?

Със сигурност няма да е пресилено да кажем, че за много хора днес атеизмът вече не е приемливо кредо. Но това, което им пречи да го изоставят напълно, е несигурността им коя вяра би могла задоволително да го замени. За тях не е очевидно, че алтернативата на атеизма е християнството. Вярно, че единствената алтернатива на атеизма е да вярваш в някакъв бог. Но защо, питат те, това трябва да е християнският Бог? Защо не Шива, Вишну, Рама, Кришна или който и да е от многобройните богове на хиндуизма? Или Аллах, единият Бог на исляма? А може би теравада будизмът е най-привлекателната алтернатива на атеизма? За разлика от махаяна будизма, който вярва в безброй божества, теравада будизмът, строго погледнато, изобщо не е религия, а философия, която не вярва в никакъв бог. Независимо от това тя предлага на своите последователи набор от доктрини (трите питака) и сборник от правила за поведение, чиято цел е да ги освободи от тиранията на техните желания и да ги води в житейски път, напълно свободен от бури, притеснения и страхове, и да ги въведе в мирни взаимоотношения с техните ближни.

А и целта на всички религии, както мислят мнозина, е да учат хората на добро поведение. Какво значение има в

такъв случай коя конкретна система ще изберем, стига да следваме нейните принципи с постоянство и искреност? Ако нравствената цел е една и съща, какво значение има в коя посока и по каква пътека се катерим по планината? Накрая се стига до един и същи връх. Не водят ли всички спици на колелото до една и съща ос? Както казва Дж. Б. Шоу: „Има само една религия в света, макар тя да има стотина версии.“ В такъв случай не водят ли всички религии до Бога?

КАКВО КАЗВАТ РЕЛИГИИТЕ ЗА СЕБЕ СИ

Не всяка религия обаче ще се съгласи, че е просто алтернативен път към същата цел. Буда е претендирал, че „има само един път за очистване на човешките същества“¹ и че „истината е една, няма втора“.² Монотеистичният юдаизъм никога няма да се съгласи с хиндуизма, че има милиони богове. А християнството ще каже на монотеистичните юдаизъм и ислям, че няма друго име под небето, дадено между хората, освен името Иисус, чрез което да се спасим (Деяния 4:12). За много хора тези взаимно изключващи се претенции за уникалност изглеждат аргументни и опасно неуместни в глобалното село, в което се е превърнал светът. Няма ли да е по-добре тогава един бивш атеист да приеме еkleктичната философия на движението Ню Ейдж, което заимства каквото му харесва от всички религии и комбинира елементи на анимизъм, поклонение на природата, пантеизъм и християнски морал в една прагматична амалгама? Като отрича обективното съществуване на истина, движението Ню Ейдж може да приобщи почти всяка религиозна вяра – стига тази вяра да няма претенции за абсолютност.

Колкото и убедително да изглежда това обаче, трябва да бъдем нащрек да не би самата му привлекателност да е илюзия, неподкрепена от фактите.

Нека разгледаме първо мисълта, че няма значение коя система ще последва човек, стига да е искрен. В никоя друга област от живота един отговорен човек не би се задоволил да приеме искреността като гаранция за истинност или за сигурност. Всички форми на медицинската практика имат по дефиниция една и съща цел – излекуването на болния. Но не всички лекарства са еднакво ефикасни, нито еднакво безвредни. Някои лекарства имат разрушителни странични ефекти. Някои са отрова. Не би било разумно да изпием съдържанието на произволно шише, само защото на етикета му пише „лекарство“. Всички вярваме в обективността на истината, когато става въпрос за лекарства!

Второ, дори ако беше вярно – а то не е – че основната цел на всички религии е да накарат хората да се отнасят добре един към друг, не бихме могли да приемем без допълнителни изследвания, че това е достатъчната цел, към която трябва да се стремим. В миналите векове световните морета са били кръстосвани от много пиратски кораби. На някои от тези кораби пиратите несъмнено са се държали много добре един към друг и са имали строги и добре спазвани правила, които са гарантирали, че завладяната плячка ще се разпределя справедливо. В този смисъл достигнатият морален стандарт сигурно е бил напълно задоволителен за тях – но само ако се пренебрегне фундаменталният факт, че са пирати, които се бунтуват срещу законното управление на страната! Ако правителството ги хванело, техният висок морал при деленето на плячката нямало да ги спаси от бесилото. Ако предположим,

че основната цел на религията е да ни накара да се отнасяме добре един към друг, ние пренебрегваме същественния въпрос дали има върховно същество, създател, който ни е сътворил, на когото дължим вярност и който ще ни призове да отговаряме за своята невярност и пренебрежение спрямо него. Ако има такъв върховен създател и ние сме го игнорирали и сме нарушили неговите закони, когато той ни призове да отговаряме, няма да можем да се оправдаем с това, че сме се отнасяли добре към другите човешки същества. Тук има непреодолима пропаст между например теравада будизма и християнството. За теравада будистите човекът в своята вечна същност е най-великото духовно присъствие във вселената.³ А в юдаизма и християнството такова отношение на човека към себе си е равносилно на богохулство. За тях човекът със сигурност е сътворен по Божия образ, но човекът не е Бог. Бог остава най-великата духовна реалност и да се опитваме да узурпираме неговото място е върховен бунт срещу Всевишния.

Освен това има още една непреодолима разлика между религии като хиндуизма и будизма, от една страна, и юдаизма и християнството от друга. Първите две твърдят, че материалният свят е илюзия (мая), а истинската цел на мъдрия човек е да избяга от материалния свят е илюзия (мая), а истинската цел на мъдрия човек е да избяга от материалния свят в нематериална нирвана. Юдаизмът и християнството директно отричат това. Те твърдят, че материалното творение, както е било направено от Твореца, е добро; че нашите материални тела също са били добри и въпреки че са повредени от греха, те един ден ще бъдат физически възкресени. И така, това са два непримиримо противоположни светогледа. Би било белег на много

повърхностно мислене да смятаме, че човек може да вземе най-доброто и от двата и да ги съчетае. И също така е очевидно, че ще има огромно значение за отношението на човека към околния свят и дори към собственото му тяло кой от двата възгледа ще възприеме.

РЕЛИГИИТЕ И ПРОБЛЕМЪТ ЗА ВИНАТА

Разбира се е вярно, че когато става въпрос за основните морални норми – да почиташ родителите си, да не убиваш и т. н. – всички религии учат повече или по-малко едно и също. Сравнете например петте принципа на будизма с десетте заповеди на юдаизма. С една дума, религиите ни учат, че трябва да бъдем добри. Нашият проблем обаче е, че не сме били добри. Ние сме съгрешили срещу Бога, нарушили сме неговите закони и подлежим на наказание. Съгрешили сме срещу други хора и сме им навредили. Съгрешили сме срещу себе си. И ако действително сме Божии създания, тогава грехът срещу другите хора и срещу самите нас също представлява сериозен грях срещу Бога. Човешките същества са устроени така, че когато съгрешават срещу Бога и срещу другите хора, съвестта им ги кара да се чувстват виновни, което ограбва техния душевен мир и ги преследва и потиска. За да намерят мир, за да продължат с увереност към бъдещето, те трябва да се освободят от това чувство за вина. Затова всяка религия, която заслужава да се нарича така, трябва да се справи с въпроса за вината. Но как? Не просто безполезно, но и вредно е да се опитваме да освободим съвестта на един човек от вината, като му казваме, че миналият му грях и вина нямат значение. Защото в крайна сметка това би означавало, че хората, срещу които е съгрешил, нямат зна-

чение, вредата, която е нанесъл, няма значение, а съвестта му е просто слабост на характера, която може удобно и безнаказано да бъде потисната. Никакъв рай не може да се гради на подобна теория, от която следва, че в крайна сметка човешките същества нямат значение – макар че за жалост такива опити са правени неведнъж.

Следователно, всички хора отчаяно се нуждаят от решение на този проблем – решение, което да запази техните морални стандарти и чувството им за справедливост и в същото време да им донесе прошка и да ги освободи от веригите на вината за миналото.

Тук, разбира се, големите религии се различават и няма смисъл да се крие този факт. Някои форми на будизма отричат, че въобще има такова нещо като прошка. Хората просто трябва да преминат през неизбежната си карма за своите грешки и недостатъци, които всеки човек натрупва през сегашния и миналите си животи, докато товарът от грешки се стопи и човекът бъде освободен, за да навлезе в бленуваната нирвана. Хората не могат да очакват външна помощ. „Никой не може да очисти друг.“⁴ Действа само неумолимият закон за причинно-следствената връзка и всяко надвишаване на достойнствата от недостатъците трябва да бъде изстрадано в една може би безкрайна поредица от прераждания.

Някои ранни форми на хиндуизма са допускали, че може да се получи прошка чрез принасяне на церемониални дарове и жертви на боговете. Юдаизмът също е имал сложна система от жертвоприношения, въз основа на която хората са можели да получат прошка от Бога. Но самият юдаизъм внимателно посочва, че жертването на волове и крави не може да се счита за адекватно разрешение на проблема за човешката вина (Пс. 40:6). В крайна

сметка, какво знаят кравите за греха? Те не будуват цяла нощ, измъчвани от угризения на съвестта. Моралните разсъждения остават завинаги извън техните възможности. Славата и бремето на моралното съзнание принадлежи на човешките същества.

Следователно, в най-добрия случай жертвите на животни са били само символичен начин да се признае, че за греха трябва да бъде платено, за да може съвестта да се успокои чрез прошка. Днес юдаизмът е изгубил дори тази система от символи и няма с какво да я замести. По това той прилича на исляма, който учи хората да се оставят на милостта на Всемогъщия, но не може да посочи никаква жертва, която адекватно да заплаща цената на греха.

БЕЗСПОРНАТА УНИКАЛНОСТ НА ХРИСТОС

В тази връзка християнството е уникално, защото, макар да учи хората да бъдат добри, това не е главното ударение на неговото послание. Сърцевината на християнското послание е в това, че Бог, съдията, срещу когото сме съгрешили всички, лично се е наел със задачата да потвърди славата на своя закон и справедливост, като е дал своя Син в жертва, която да изкупи греха на света. С това Христос е уникален. От всички велики основатели и водачи на религии той единствен застава до нас, като твърди, че е въплътеният ни Творец, дошъл да се справи с проблема за вината, породена от нашия грях, чрез своята жертва на Голгота, за да можем ние да получим прошка и мир от Бога. Х. Д. Луис казва: „... и самият Буда, според известния текст, който описва неговата болест, е отрекъл в края на живота си каквито и да е твърдения, отправяни по негов адрес, че е инструмент за спасение.“⁵ Да питаме

защо трябва да смятаме, че Христос е единственият път към Бога, означава, че изобщо не схващаме идеята. Никой друг не ни предлага да се справи с този фундаментален проблем. Христос е единственият състезател. Не е ограничаваност да приемем от Христос онова, което никой друг не ни предлага!

Освен това е много важно да ни е ясно основното условие, при което се отправя предложението на Христос, защото и в това отношение християнството е уникално.

Тъй като не всички, изповядващи християнството, разбират тази разлика, ще я подчертаем с помощта на известната метафора, представяща религията като път или пътека. В будизма това е „осмократната“ пътека или „средният път“. А от най-ранни времена християнството е било известно като „Пътят“. В този модел на мислене обикновено в началото има врата, през която трябва да се влезе – някакъв ритуал или преживяване, през което човек трябва да премине, за да тръгне по пътя. Много пъти накрая на пътя също има врата, която води към рай или нирвана и пр. – въпреки че дзен-будистите смятат, че просветлението (сатори) е възможно в този живот. Общата за всички идея е, че дали ще преминеш през последната врата (или ще постигнеш просветление по Пътя) зависи изцяло от това как напредваш по пътя – основният принцип е лични заслуги. Хората често си го представят подобно на университетското образование. Ако искаш да придобиеш университетска диплома, трябва да издържиш необходимия приеман изпит. Ако не преминеш през тази врата, не можеш изобщо да започнеш да изучаваш специалността, за която се надяваш да получиш диплома. Но влизането през тази начална врата не е гаранция, че накрая на образованието си ще получиш дипломата. Защото

в края на образованието има още една врата, и това е крайният изпит. Дали ще преминеш през нея, зависи изцяло от това колко добре си се представял по време на цялото образование и как ще се представиш на последния изпит. Професорите ще се постараят да ти помогнат, доколкото могат, но дори те не могат да ти гарантират, че ще преминеш. В крайна сметка всичко зависи от твоите заслуги. Ти трябва да си заслужиш дипломата и дали си направил достатъчно за това, не може да се прецени, докато не дойде последният изпит.

Според обичайното мислене и християнството е религия от този вид. За да получиш спасение и да бъдеш приет от Бога, трябва най-напред да преминеш през вратата в началото на пътя, а именно ритуала на кръщението. Преминаването през тази врата те поставя на пътя към спасението; но това, разбира се, не означава, че вече си спасен. Дали ще достигнеш до спасение и приемане от Бога, зависи от това дали ще издържиш крайния изпит, а именно последния съд. А дали ще издържиш този последен изпит ще зависи от напредъка ти и заслугите, които си постигнал през живота си. Разбира се, църквата и нейните служители ще ти помагат с всичко, което могат, но и те не могат да ти гарантират, че ще преминеш последния съд. Така въпросът дали в крайна сметка ще бъдеш приет от Бога, остава отворен до последната преценка, просто защото се смята, че приемането от Бога зависи от собствените дела, напредък и заслуги.

Колкото и правдоподобно и логично да изглежда това обаче, то е точно обратното на онова, което Новият Завет казва за приемането от Бога. В това отношение християнството е противоположно на всички останали религии. То казва съвсем категорично, че спасението не е по дела

и заслуги. То е дар от Бога (Ефесяни 2:8-9). И следователно, като подарък, не може да зависи от степента на напредък по пътя. Тогава възниква въпросът в кой момент човек получава този подарък. В кой момент Бог ни дава уверението, че сме приети? В края на пътя ли? Не! Още в самото начало на пътя, както Господ Ииус обяснява на своите съвременници: „Истина, истина ви казвам: който слуша Моето слово и вярва в Този, който Ме е пратил, има вечен живот и няма да дойде на съд, а е **преминал** от смърт в живот“ (Йоан 5:24). Или, както казва Павел: „И така, като **сме оправдани** чрез вяра, имаме мир с Бога чрез нашия Господ Иисус Христос, чрез когото ние посредством вяра сме придобили достъп до тази благодат, в която стоим, и се хвалим с надеждата за Божията слава!“ (Римляни 5:1-2). Нещо повече, и в двете горни изказвания виждаме, че въз основа на оправданието, което сме получили в началото на пътя, Бог ни уверява, че ще преминем и през вратата в края на пътя. Както казва апостол Павел: „Много повече сега, като сме оправдани чрез Неговата кръв, ще се спасим от гняв чрез Него“ (Римляни 5:9).

ТВЪРДЕ ХУБАВО, ЗА ДА Е ИСТИНА?

На пръв поглед това толкова противоречи на всичко, което хората винаги са мислели, че те са склонни да го отхвърлят и да смятат, че не е възможно това да е правилното разбиране на християнството. И въпреки това тази основна сигурност и съзнанието за приемане от Бога заемат централно място в учението на Иисус.

„Моите овце слушат гласа Ми и Аз ги познавам, и те

Ме следват. И аз им давам вечен живот; и те никога няма да загинат и никой няма да ги грабне от ръката Ми. Моят Отец, който Ми ги даде, е по-голям от всичко; и никой не може да ги грабне от ръката на Отца“ (Йоан 10:27-29).

Но ако все още ни е трудно да приемем, че вярващият в Христос може да се наслаждава в този живот на мира, който идва от пълното приемане от Бога, нека направим сравнение с най-близките човешки взаимоотношения – тези между двама съпрузи. За да създаде условия за щастлив брак, дали би било разумно съпругът да отлага колкото може по-дълго след сватбата момента, когато ще увери жена си, че я приема? Отговорът на въпроса е очевиден. Ако една жена живее през целия си брачен живот в несигурност дали е направила достатъчно, за да спечели приемането и обичта на съпруга си, това би било един вид робство. При нормалните бракове съпругът от самото начало уверява жена си, че я приема и ѝ се посвещава за цял живот. Именно сигурността на жената в любовта на нейния съпруг и това, че той я приема от самото начало, я карат да му се посвети, както и той на нея.

Аналогията не е неуместна. Според християнството спасението не е схема за трупане на заслуги, които ще ни купят приемането от Бога. Става въпрос за встъпване в реално, лично отношение с нашия Създател, което Библията илюстрира точно с любовта на мъжа към неговата жена (Ефесяни 5:22-23). Това отношение не трябва да остава неясно до края на живота. Всъщност, ако то изобщо ще се формира, това трябва да стане сега, в този живот. Но след като веднъж е формирано, то ще трае вечно.

Действително, на много хора това им изглежда просто

невероятно; защото, ако е вярно, според тях то би било опасно. „Ако можем още в този живот да бъдем сигурни, че сме приети от Бога – казват те, – няма ли това да ни подтикне да злоупотребим с неговата любов и неговата благодат, като живеем недостойно?“

Въпросът изглежда логичен, особено за хора, които не са преживели какво става, когато човек откликне на поканата на Христос и встъпи в лично взаимоотношение с него. Но отговорът на този въпрос е НЕ, решително НЕ. Това е така поради естеството на вратата, през която трябва да се влезе, за да се тръгне по пътя на християнството. Вратата не е ритуалът на кръщението на едно бебе, което изобщо не осъзнава какво става. Тя е истинското новораждане, което се осъществява в един човек чрез животворящата сила на Светия Дух (Тит 3:3-7; Йоан 3:5-16). То не се постига чрез човешки усилия и дела; това е дар, който се дава на всеки, който лично се покае и лично приеме Христос за свой Господ и Спасител (Йоан 1:12-13; Ефесяни 2:8-10). И тъй като дарът е нов духовен живот с нови сили, нови желания, нови цели и най-вече нови взаимоотношения с Бога, той естествено води към добри дела и към цялостен нов начин на живот. Това не означава, че вярващият е съвършен и безгрешен, но когато съгрешава, истинският вярващ ще се покайва, ще изповядва греховете си и ще приема обещаната от Бога прошка (1 Йоан. 1:9).

И така, това е славата на християнското евангелие. Но то съдържа и един сериозен извод. Ако няма свидетелства за променен начин на живот, имаме всички основания да се съмняваме дали това новораждане изобщо се е случило, дали въпросният човек въобще някога е минал през вратата. Писанието казва: „*Защото, както тялото без духа е мъртво, така и врата без дела е мъртва*“ (Яков 2:26).

Едно бебе не става живо, понеже плаче; но ако изобщо не изплаче, вероятно е мъртвородено.

ПРЕТЕНЦИЯТА НА ХРИСТОС ЗА ИСТИННОСТ НЕ Е ТИРАНИЧНА

Още едно последно възражение възниква във връзка с претенцията на Христос, че той е уникалният Спасител. Например той казва: *„Аз съм пътят и истината, и животът; никой не идва при Отца, освен чрез Мен“* (Йоан 14:6). По същия начин са прокламирали неговата уникалност и апостолите му: *„Чрез никой друг няма спасение, защото няма под небето друго име, дадено между хората, чрез което трябва да се спасим“* (Деяния 4:12). В днешния плуралистичен свят много хора изпитват неудобство, когато чуват такива твърдения. Те споделят страха, изразен от Карл Попър в известната му книга „Отвореното общество“, че вярата, че един притежава Истината, винаги е в същността си тоталитарна. Попър отбелязва, че има само една малка крачка от увереността, която казва „Сигурен съм...“ до тиранията, която казва „... и затова трябва да ми се подчинявате.“ От там той стига до възгледа, че всички претенции за абсолютна истина трябва да бъдат отхвърлени, за да се предпази обществото. Тъй като историята дава твърде много примери, че този страх е основателен, е жизнено важно да разберем, че Христос, който е имал такива претенции, е отхвърлял насилието и тиранията. Всъщност част от славата на християнското послание е, че Христос никога не е налагал своята воля в живота на хората чрез демонстрации на сила – а сила не му е липсвала. Той е искал хората да се доверят на Бога и да го обичат, а доверието и любовта не могат да се по-

стигнат по принуда – те могат само да бъдат спечелени. И Христос е показвал не толкова своята сила, колкото своята любов и грижа към хората, както описват в големи подробности евангелията. И когато някои хора въпреки това са го отхвърляли и са го молили да ги остави, той не ги е принуждавал да му се покоряват, а напротив, приемал е тяхната присъда и с тъга си е тръгвал (Матей 8:34-9:1). Когато учениците му взимат мечове, за да го защитят, той незабавно ги спира с известните думи: „*Върни меч си на мястото му, защото всички, които са хванали меч, от меч ще загинат*“ (Матей 26:52). На римския управител Пилат, пред когото бива изправен с обвинението, че е потенциален водач на бунт, той казва: „*Моето царство не е от този свят; ако беше царството Ми от този свят, служителите Ми щяха да се борят да не бъда предаден...*“ (Йоан 18:36). В отговор на това заявление, с пълната власт на Рим зад гърба си, Пилат обявява: „*Аз не намирам никаква вина в Него*“ (Йоан 18:38). Контекстът е твърдението на Христос пред Пилат, че той е Цар, дошъл на света да свидетелства за истината, и претенцията: „*който е от истината, слуша Моя глас*“ (Йоан 18:37). Присъдата на Пилат показва, че той не вижда в твърдението на Христос политическа заплаха. Нещо повече, Христос дори се моли за войниците, които са изпратени да го разпънат. Следователно той не може да бъде отговорен за онези, които са се наричали негови последователи, но в пряко неподчинение на изричната му заповед са използвали насилие срещу други хора. Такова поведение не е християнско, независимо с какво се аргументира. Христовите твърдения, ако бъдат приети искрено, карат хората да се покоряват на неговото учение и да обичат дори враговете си. Христос не може да бъде критикуван за поведението

на онези, които през всички векове, а и днес, са отхвърляли неговото учение и са превръщали християнството в тирания.

Бележки

¹ R. C. Saechner, *The Concise Encyclopedia of Living Faiths*, London: Hutchinson, 1977, p. 265.

² Пак там, с. 275.

³ Пак там, с. 409.

⁴ Пак там, с. 265.

⁵ Lewis and Slater, *World Religions*, London: Baltimore Penguin Book, 1966.

5

НО АКО ИМА БОГ, ЗАЩО ТОЛКОВА МНОГО ХОРА СТРАДАТ?

Даването на задоволителен отговор на този въпрос не може да е проста задача. Когато хората нямат никакви тежки страдания и могат да гледат обективно и безпристрастно на проблема, те търсят рационални обяснения, които да задоволят интелекта им. Но когато са страдали или все още страдат от душевна или физическа мъка, или ги измъчва чувството за някаква крещяща несправедливост, обикновените рационални обяснения не са достатъчни. Те търсят отговори, които да задоволят не само техния ум, но и сърцето им; отговори, които да облекчат мъката им, да укрепят вярата им, да им дадат надежда, сила и кураж да устоят.

Нека да илюстрираме това. Да предположим, че вие сте родители на дванадесетгодишно момиче, което има дефект на гръбначния стълб. Лекарите казват, че дъщеря ви се нуждае от серия сложни операции за костна трансплантация, за да се изградят и укрепят прешлените. Ако не се започне веднага, когато стане по-голяма, ще бъде късно, а след това тя постепенно ще развие много лошо и болезнено изкривяване на гръбначния стълб. Въпросът е да бъде

ли подложена на тези операции? Момичето не може да бъде оставено да вземе решението само – то е прекалено малко, за да разбере и обмисли всички последствия. Вие, родителите, ще трябва да решите. Какво ще ѝ кажете?

Несъмнено като начало ще ѝ обясните с разбираеми за нея думи физиологичните причини, поради които операциите са необходими, и че няма друг начин тя да се оправи. Честно ще ѝ кажете, че ще я боли, но и ще я уверите, че хирурзите са много способни и мили, и че в крайна сметка резултатът ще бъде много добър и тя ще е доволна, че е преминала през операциите. С други думи, за вас ще е много важно да я подготвите интелектуално за изпитанието.

Проблемът обаче е, че в момента тя не изпитва сериозна болка. Но ако лечението се започне, всеки път, когато се събужда след поредната операция, на която вие сте я подложили, и месеци след това, тя ще изпитва мъчителни болки. Как ще ѝ отговоряте, когато хлипа: „Защо допуснахте да ми причинят това?“ Само интелектуални обяснения едва ли ще бъдат достатъчни. Сега ще трябва да я уверявате в своята любов към нея, да я накарате да почувства, че сте заедно с нея в страданието ѝ, и да поддържате надеждата ѝ, че накрая всичко ще бъде добре. И в същото време ще правите всичко възможно да укрепвате вярата ѝ във вас, във вашата любов, във вашата мъдрост, и в лекарите; защото, ако изгуби тази вяра, нейната битка с болката ще стане безкрайно по-трудна и може дори да бъде изгубена.

Така е и с нас, възрастните, когато се изправяме пред страданието, от една страна като интелектуален проблем, а от друга страна като лично преживяване. Нужен е не само един отговор. Но нека започнем с интелектуалния проблем.

ИНТЕЛЕКТУАЛНИЯТ ПРОБЛЕМ

Всъщност това е двояк проблем, защото страданието произхожда от два логично отделни източника (макар че на практика те понякога са неотделимо преплетени). Единият източник е злото, за което човекът сам е пряко отговорен: икономическата, политическата и гражданската несправедливост, експлоатацията, агресията, мъченията, убийствата, изнасилванията, малтретирането на деца, изневяратата, предателството, робството, геноцидът, войните и други такива неща. Към тях се прибавят и всички онези злини, които, макар и по-дребни по мащаб, причиняват може би най-широко разпространените нещастия в нашия свят – болезнените, нараняващите, увреждащите неща, които всички ние си причиняваме един на друг. По споразумение ние наричаме това „проблема за злото“.

Другият източник на страдание са природните бедствия: земетресения, вулкани, приливни вълни, наводнения, свличания на земни маси, лавини, ултравиолетови лъчи, суша, болести по растенията, глад, напасти (напр. скакалци или маларийни комари), за които човекът не е непосредствено отговорен (макар че може да допринесе непряко за някои от тях, като безотговорно руши природата). Има и други неща като вродени деформации и болести, разрушаващи личността, за които човек също не е непосредствено виновен (макар че за някои от тях може да допринесе както пряко, така и косвено). По споразумение ние наричаме това „проблема за болката“.

Независимо дали идва от единия или от другия източник, страданието е силно предизвикателство към вярата в Бога. Проблемът за болката казва: „Как можем да вярваме, че един свят, в който има толкова много стихийни

бедствия, е сътворен от един безкрайно любящ, всемогъщ и премъдър личностен Бог?“ Проблемът за злото добавя: „Как можем да примирим съществуването на такова огромно зло и факта, че се допуска то да продължава, със съществуването на един всемогъщ, съвършено свят Бог, който би трябвало да се грижи за правдата?“ И така, интелектуалният проблем несъмнено е сериозен. Би било глупаво да го отричаме или дори да го подценяваме.

ЕДНО РАЗРЕШЕНИЕ, КОЕТО САМО ВЛОШАВА НЕЩАТА

Всъщност обаче има един прост начин да елиминираме моментално този интелектуален проблем – да прегърнем атеизма! Да отречем, че има Бог. Тогава няма никакъв проблем да се обясни съществуването на злото и болката. Защото, ако няма интелигентен Създател, трябва да предположим, че нашият свят и самите ние сме се появили от несъзнателни, безлични сили, които неволно са произвели и развили безмозъчна материя. После, след милиони години случайни изменения, от тази безмозъчна материя са възникнали интелигентни умове, които могат да протестираат срещу страданието. Но това е станало случайно. Материята не е имала намерение да го прави; и след като го е направила, не е разбрала това. Просто е продължила своя ненаправляван, непланиран безцелен път, без да се грижи дали резултатът е добър или лош, интелектуално приемлив, или не. При такова предположение не би било трудно да обясним съществуването на злото и болката. Какво друго бихме могли да очакваме от един безмозъчен процес освен колосално количество болка навсякъде? (Разбира се, при това предположение, ще имаме непреодо-

лими трудности да обясним финото и сложно устройство и невероятната красота, които наблюдаваме навсякъде в природата.)

Атеизмът безспорно освобождава от интелектуалния проблем за страданието. Но той не освобождава от болката, нито пък ни помага да я понасяме. Всъщност той може да направи болката още по-непоносима. Защото, ако има личностен Бог и той ни е сътворил, тогава имаме солидна основа да вярваме, че страданието не е само разрушително и в крайна сметка безсмислено, а може да бъде използвано от Бога за нашето вечно добро. И основанието за този извод е достатъчно просто. Нормалните човешки родители носят морална отговорност за децата, които са родили, обичат ги и желаят най-доброто за тях. Нещо повече, родителите откриват, че тази загриженост за техните деца им е вродена, заложена е в самата им природа. Твърде невероятно би било Богът, който ги е създал и е заложил тази загриженост в сърцата им, да е безразличен към своите творения и да не поема никаква морална отговорност за това, че ги е създал (Лука 11:13). Следователно, това е здрава основа за надежда; и когато хората преживяват болезнено страдание или несправедливост, една такава надежда често е единственото, което може да ги утеши, да ги подкрепи и да им помогне да издържат. Именно в такъв контекст Библията казва:

„И не само то, (творението), но и ние, които имаме първите плодове на Духа, самите ние стеном в себе си и жадно очакваме осиновението, тоест изкупването на нашето тяло. Защото с тази надежда ние се спасихме; но надеждата, която се вижда, не е вече надежда; защото кой се надява за това, което виж-

да? Но ако се надяваме за онова, което не виждаме, тогава с търпение го чакаме“ (Римл. 8:23-25).

Атеизмът обаче отнема напълно всяка такава надежда. Той оставя хората в тяхната болка, страдание и мъка без емоционална или духовна утеха, а интелектът им трябва да приеме тираничната ирационалност на безсмисленото, безнадеждно страдание, сполетяло ги заради безмозъчните и безсърдечни сили, които за нещастие са по-силни от тях.

Вземете например една млада майка на тридесет и три години, чийто съпруг току-що е бил застрелян от мафията, а самата тя е с диагноза злокачествен тумор. Какво може да ѝ каже атеистът? Нейното чувство за справедливост е погазено от смъртта на съпруга ѝ. Но атеистът, ако е честен, ще трябва да каже, че нейното чувство за справедливост не е гаранция, че обективна справедливост изобщо съществува в света или във вселената. Нейният съпруг не е получил справедливост в този живот, няма да получи и в иден, защото такъв няма, както и няма Бог, който да се погрижи в крайна сметка да възтържествува правдата. За нейния съпруг надеждата за справедливост се е оказала празен блян. А колкото за нея самата, атеистът ще трябва да каже, че нейното съществуване така или иначе никога не е имало смисъл, нито пък отвъд нейния кратък живот има някаква цел, към която би могла да се стреми. Нейното страдание и болка нямат абсолютно никаква стойност. Следователно, няма надежда. Атеистите са, както казва Библията, *„без ... надежда и без Бог на света“* (Ефесяни 2:12).

Решението, което атеизмът дава на проблема за злото и болката, всъщност само увеличава болката. Емоцио-

нално, морално и интелектуално той е просто разрушителен.

Има и други опити да се реши проблемът, които не са атеистични – но също са далеч от представата за Бога, която откриваме в Библията. Най-разпространеният от тях е идеята, че Бог е наистина съвършено добър, но не и всемогъщ. Това „решение“ обаче изобщо не е истинско, защото то отново в някаква степен решава интелектуалния проблем, но също като атеизма, не може да ни предложи някой, способен да ни помогне да се справим със страданието.

Това ни води до един ключов въпрос: имаме ли някакво основание да мислим, че страданието, какъвто и да е източникът му, е несъвместимо със съществуването на един съвършено любящ, всемогъщ и премъдър Творец, който, въпреки страданието, което допуска, е верен към нас, неговите творения, предвидил е славна съдба за нас, ако сме готови да я приемем, и може да използва болката, за да ни подготви по-добре за тази съдба?

ОТГОВОР НА ПРОБЛЕМА ЗА ЗЛОТО

Нека започнем с проблема за злото, тъй като злото, причинено от човек на човек, е отговорно за много повече страдания, отколкото природните бедствия. Вземете за пример само XX век. Милионите, загинали от природни катастрофи, са нищо в сравнение с милиардите, убити в двете световни и безброй други войни; убити от десни и леви диктатори, от Хитлер и Сталин, Пол Пот и правителството на Индонезия; от религиозни и политически гонения, от мафията и терористичните организации, от „цивилизираното“ изстребление в Хиросима и Нагазаки и

на нечовешките зверства в Югославия и Руанда; жертви на демократичните държави, които развиват икономиката си, като произвеждат оръжия и ги продават на тиранични правителства, неуважаващи човешките права; на индустриалци, които стават милионери от производството на противопехотни мини, които след това се продават в Афганистан и Ангола, където откъсват краката на невинни граждани, включително деца; на експлоатацията на Третия свят от Първия свят и на корупцията в страните от Третия свят, която трупа милиони долари международна помощ в ръцете на техните диктатори, докато собствените им народи тънат в мизерия и мръсотия. Сравнено с всички тези съзнателни злини, едно природно бедствие като например вулкан изглежда съвсем невинно.

Естествената реакция на много хора на този непреставаш поток от зло е: „Не се ли предполага, че Бог трябва да е загрижен за справедливостта? И не се ли предполага, че той е всемогъщ? Тогава, ако има Бог, защо той не сложи край на цялото това зло?“

Е, Библията казва, че един ден той с абсолютна сигурност ще му сложи край. *„Защото е назначил ден, когато ще съди света справедливо чрез Човека, когото е определил; за което е дал уверение на всички, като Го е възкресил от мъртвите“* (Деяния 17:31).

„Но какво ни ползва нас – казват много хора – обещанието, че някой ден в далечното бъдеще, в края на света, Бог ще сложи край на всяко зло? Защо, ако Бог действително съществува, не го направи сега, като се намеси и унищожи или по някакъв начин обезвреди всички зли хора? Нали е всемогъщ? Той **може** да го направи. Защо не го прави?“

Да, Бог несъмнено може да го направи и в някои из-

ключителни случаи го прави. В Библията е записано, че на един етап от историята Бог е изличил целия човешки род (с изключение на осем души) чрез гигантски потоп (Битие 6-8), и че накрая отново ще го направи, но този път не чрез вода, а чрез нещо, което по описанието (2 Петр. 3) прилича на ядрена реакция.¹ По същия начин, когато изключителният разврат на Содом и Гомора с всички следващи от това болести е станал нетърпим, Бог е използвал природните сили, за да изпепели тези два града, и така да „дезинфектира“ целия район (Бит. 19).

ПРОБЛЕМЪТ С БЕЗРАЗБОРНИЯ СЪД

Но има един проблем, който самата Библия изрично споменава във връзка със Содом и Гомора. Когато крещящ грях и зло заразят цялото общество, как може един праведен Бог да унищожи сравнително невинните заедно с крайно виновните? В един малък град като Содом е било сравнително лесно да се организира бягството на няколко относително невинни хора, за да избегнат общото разрушение. Но понякога злото заразява цели народи, страни, империи, и тогава милиони хора участват в различна степен в жестоката и арогантна политика на своите управници. Учителите например са принудени да отравят умовете на своите ученици с фанатичен фашизъм и геноцидна омраза срещу малцинствата (както в Хитлерова Германия) или с отхвърлящ Бога атеизъм (както при марксистките режими). Мъжете са принудени от лъжлив патриотизъм да участват в жестоки идеологически войни за разширяване на империи. Университетските професори са принудени да пренаписват отново историята (а понякога дори природните науки) в съответствие с правителствената по-

литика, без значение каква е истината според тях. В такъв случай, как би могъл един праведен Бог да унищожи цели народи, без при това да унищожи маси от сравнително невинни (макар все пак грешни) хора заедно с виновните?

„Точно там е работата – ще каже някой. – Ако Бог е премъдър, както и всемоушен, той би могъл да осъществи избирателен съд над всеки поотделно, като елиминира лошите и остави добрите. Защо тогава не го прави?“

Е, да речем, че го направи. Да предположим, че Бог се намеси днес и унищожи всички лоши и грешни хора навсякъде по света, без изключение. Къде точно би трябвало да спре? И колко хора ще останат? Къде трябва да се тегли чертата между лошите и добрите? И кои са всъщност лошите и кои – добрите? „Махнете капиталистите – казват комунистите – и ще остане един добър свят с добри хора.“ Капиталистите, разбира се, казват обратното. А на едно съвсем лично ниво, какво ще трябва да каже Бог за самите нас?

Има и други съображения. Да си представим, че двама души са егоисти, жестоки, избухливи и насилници, отдадени на лъжи и измами. Единият е обикновен гражданин и няма много власт, но лошото му поведение съсипе живота на неговата съпруга, разбива брака им и нанася на децата му сериозни, дори непоправими психологически увреждания. Другият е диктатор на своята страна. Той има огромна власт и затова лошото му поведение води до страданията и смъртта на хиляди хора. Какво щеше да направи първият човек, ако имаше същата власт като втория? И кой в крайна сметка е по-лошият от двамата?

Според Библията, Божията присъда над нас като отделни личности е, че всички сме съгрешили – аз, вие и всеки един. Съдени според Божиите абсолютни стандарти

всички сме лоши – не всички в еднаква, но всички в някаква степен. Никой не е невинен (Римляни 3:10-20, 23).

Но Бог е не само справедлив, той е и състрадателен и милостив. Жителите на древния град Ниневия и особено неговите управници са били прословути със своята жестокост. За да укрепят властта си, те са депортирали огромни маси хора от завладените от тях територии. Затова Бог ги заплашва с унищожение, но той е готов да забави изпълнението на присъдата, за да им даде възможност да се покаят. И той смъмря израилевия пророк Йона за това, че настоява за незабавното им унищожение (Йона 1:1-2; 3:1-4:11).

По подобен начин Новият Завет обяснява защо Бог е готов да ни чака дълго време, преди да сложи край на света и да спре завинаги злото: *„Господ не забавя това, което е обещал, както някои смятат това за забавяне, а дълго ни търпи; понеже не иска да погинат някои, а всички да дойдат на покаяние. Но Господният Ден (Денят на съда) ще дойде...“* (2 Петр. 3:8-10).

„Но защо Бог вини всички ни, че сме лоши и грешни – ще каже някой – след като той ни е създал? Тогава защо не ни е направил такива, че да не можем да грешим и да вършим зло?“

СЛАВАТА И НЕИЗБЕЖНАТА ЦЕНА ДА СИ ЧОВЕК

Бог можеше да го направи. Но това щеше да ни отнеме всякаква свободна воля и действителен свободен избор. Тогава нямаше да бъдем морално отговорни същества, а нещо като хуманоидни компютъризирани роботи. А едва ли някой човек наистина би предпочел да бъде робот.

За да бъдеш истинско морално отговорно същество, трябва да разбираш разликата между добро и зло и да можеш свободно да избираш дали да вършиш доброто, или злото. Един компютър може да притежава огромни „знания“, складирани в него, но няма разбиране за онова, което „знае“, нито каквато и да е способност за нравствен избор. Той може да върши само онова, за което е програмиран. Ако направи грешен избор или блокира, не може да бъде обвиняван за това. Той не носи отговорност. Не чувства никаква вина. Човешките същества, както всички забелязваме, не са програмирани по този начин от своя Създател. Те имат способността да избират и обикновено се гордеят с това. Когато един човек например е избрал да се изправи пред опасността, вместо да избяга страхливо, той би искал да го смятат за отговорен за този избор и да го похвалят. Повечето хора биха сметнали за обида да ги третират като бебета или като невменяеми, или като машини, които не са отговорни за действията си. Само когато сме направили нещо много лошо, се изкушаваме да отхвърлим отговорността и да кажем: „Нямах друг избор.“

И така, Бог спокойно можеше да ни направи като роботи, но тогава щяхме да бъдем неспособни не само за зло, но и за истинска, зряла любов, даром давана и приемана. Ако седите в една стая и влезе един робот, прегърне ви и каже: „Обичам те“, вие или ще се разсмеете на абсурда, или ще се отдръпнете с отвращение, или и двете. Един робот изобщо няма представа какво е любов, а дори и да имаше, нямаше да е свободен да решава дали да ви обича или да не ви обича – той щеше да прави онова, за което е програмиран. Той няма независима самоличност.

Именно в това се състои славата да бъдеш човек. Бог е създал човека като морално отговорно същество, спо-

собно да разбира красотата на светостта на своя Творец и нравственото величие на неговия характер. Бог го е надарил със свободна воля и със способността да обича, така че да може свободно да избере да обича, да се доверява, да се покланя и да се подчинява на своя Творец и да се наслаждава на истинско приятелство и общение с него, както тук на земята, така и един ден в Божието небе (Йоан 4:22-24).

Но, разбира се, изборът, който Бог е предоставил на човека, не е бил и не е могъл да бъде избор между две еднакво добри алтернативи. Бог е абсолютното добро и извън него не може да има трайно добро. Да кажеш „не“ на Бога, източника на живота, по дефиниция означава да кажеш „да“ на трагедията и в крайна сметка на смъртта. Няма и не може да има два рая – един при Твореца и друг без него. Затова още от самото начало Бог е предупредил човека за фаталните последици, които неизбежно ще дойдат, ако човекът избере да не вярва на Бога, да не му се подчинява и да не върви в неговия път. Библията казва обаче, че първият човек, Адам, е направил точно това – той е избрал да не се подчини на Бога, да тръгне по свой собствен път, да поеме в по-добрата, както е смятал – посока (Битие 2, 3; Римляни 5:12). И всички ние, в по-голяма или в по-малка степен, сме направили същото (Исая 53:6; Римляни 3:23), а лошите последици от това виждаме навсякъде около себе си и вътре в себе си. И така, според Библията злото е зло, защото е бунт срещу Бога. Но чия е вината?

И отново някой ще възрази: „Бог не е ли всезнаещ и способен да предвиди всички възможности?“

Да, разбира се.

„Тогава защо не е предвидил, че ако даде на човека сво-

бодна воля, той ще злоупотреби с нея, ще избере злото и ще навлече трагедия на себе си и на целия свят?“

Да, Бог е предвидил това.

„Тогавя как е могъл Бог въпреки това да даде свободна воля на човека?“

БОЖИЯТА СПАСИТЕЛНА МРЕЖА

Отговорът на този въпрос е, че още преди да сътвори човечеството, Бог е решил да осигури спасителна мрежа, достъпна за всички хора, така че въпреки своя бунт, своеволие, грях и злина никой да не трябва да погине навеки. Всъщност Бог дори е щял да използва човешкия грях, за да покаже не само на думи, но и на дело, че със своето сърце на Творец той обича всички свои създания, макар те да са още грешници. Той казва това по следния начин в Библията:

„Защото едва ли някой ще умре даже за праведен човек; макар че може би някой би дръзнал да умре за добрия. Но Бог доказа Своята любов към нас с това, че когато бяхме още грешници, Христос умря за нас“
(Римляни 5:7-8).

За човека е щял да бъде създаден път да може, щом открие разрушителните резултати от греха, да се покае, да се върне при Бога и да получи прошка и помирение, да възстанови общението си с него. Сам Бог, в лицето на своя Син Иисус Христос, е щял да плати наказанието за човешкия грях вместо човека. Цената на всички обезщетения за вредата, нанесена от човешкия грях, която е извън човешките възможности, е щяла да бъде понесена от

Бога. И нещо повече, щяла е да бъде дадена и гаранция, че когато дойде денят на Последния съд и Бог се надигне да накаже непокаяните се и завинаги да сложи край на злото, тогава тези, които са се покаяли и са положили вярата си в Бога и Неговия Син Иисус Христос, няма да бъдат осъдени, а ще се радват на вечен живот с Бога (Йоан 5:24). И още нещо, веднъж примирен с Бога, човек ще бъде въведен още тук, на земята, във величествената цел, с която Бог първоначално е сътворил вселената.

За тази цел ще кажем нещо повече след малко; но за момента нека да се концентрираме върху централния елемент на Божията спасителна дейност – страданията, болките и смъртта на Христос, които той е понесъл на кръста. Защото, ако той наистина е Бог, както твърди Новият Завет, тогава Бог не е останал далеч от човешкото страдание, а сам е станал част от него. И точно този факт на близостта на Бога може да проникне през сълзите и мъката и да донесе на страдащия човек истинска надежда – не за някакво опростено решение за неговата болка, а за възможността, въпреки болката, да има доверие, че Христос, Божият Син, разбира неговото страдание и е достоен за доверие и за в бъдеще.

Преди да оставим темата за страданието и смъртта на Христос, трябва да сме сигурни, че разбираме условията, свързани с Божието предложение за помирение чрез тази смърт. Целият пакет на спасението е дар; той не може да бъде спечелен или заслужен по никакъв начин. Но условията да бъде приет са:

Първо, покаяние пред Бога (Деяния 20:21). „Нека остави безбожният път си и човекът на греха – помислите си; нека се обърне към Господа и Той ще се

смили над него; и към нашия Бог, защото Той ще прощава щедро“ (Исая 55:7).

Второ, вярва в Господ Иисус Христос (Деяния 20:21).

„Истина, истина ви казвам: който слуша Моето слово и вярва в Този, който Ме е пратил, има вечен живот и няма да дойде на съд, а е преминал от смърт в живот“ (Йоан 5:24).

Но с това се връщаме към въпроса за свободния избор на човека. Бог няма да насили никого да повярва. Той няма да отнеме свободната воля на човека дори и за да го спаси. Защото, ако го направи, крайният резултат няма да бъде спасено и прославено човешко същество, а робот.

От друга страна, Бог с цялото си сърце умолява всички хора да се помирят с Него. От негова страна няма нежелание да спасява (1 Тимотей 2:3-6).

„Бог беше в Христос и примири света със Себе Си, като не счете на хората прегрешенията им и вложи в нас словото на примирението. И така, от страна на Христос ние сме посланици, като че Бог чрез нас умолява; молим ви от страна на Христос: примирете с Бога, който за нас направи грешен Онзи, който не знаеше грях, за да станем ние чрез Него праведни пред Бога“ (2 Коринтяни 5:19-21).

Ако въпреки това човекът използва свободната си воля не само за да се отвърне първоначално от Бога, но и на всичко отгоре да отхвърли неговата прошка и изкупителна любов, как можем да обвиняваме Бога за крайното нещастие?

Но нека сега се обърнем към другия източник на страдание, а именно природните бедствия и онова, което най-общо нарекохме „проблем болка“.

Бележки

¹ Скептиците често се присмиват на такива библейски твърдения; и въпреки това самите те сочат свидетелства за това, че на един етап от историята почти целият живот на тази планета е бил изчезнал.

6

ПРОБЛЕМЪТ БОЛКА

Няма смисъл тук отново да изброяваме множеството стихийни бедствия, на които е подложена нашата планета от време на време. Не можем и да си затваряме очите пред разрушителния ефект, който те имат върху живота и имуществото на човека. Спомняме си хаоса, причинен през последните години от земетресенията в Япония и Турция или наводненията в Бангладеш и Европа, както и глада в Етиопия.

Не бива обаче да пренебрегваме факта, че колкото повече неща открива науката за нашата планета, толкова по-удивителна се оказва тя.

НАШАТА УДИВИТЕЛНА ПЛАНЕТА

На първо място тя поддържа живот! И не просто живот, а интелигентен живот – умове, които могат да се огледат във вселената и да започнат да разбират как действат; умове, които се питат как е започнало всичко и каква е крайната цел на човешкото съществуване. Защо изобщо съществува всичко? Колко ще трае? Кога ще свърши? И защо всъщност страда от така наречените природни бедствия?

Изтъкнатият математик и физик професор Пол Дей-

вис изглежда не вярва в Бога, както е описан в Библията. Но самото съществуване на интелигентни същества на нашата планета го кара да напише следното:

„Не мога да повярвам, че нашето съществуване в тази вселена е просто някакъв каприз на съдбата, историческа случайност, дребна грешка във великата космическа драма. Ние сме твърде замесени във всичко. Физическият вид *Ното* може да не е нищо особено, но съществуването на разум в някакъв организъм на някаква планета във вселената несъмнено е факт с фундаментално значение. Чрез съзнателни същества вселената е генерирала самосъзнание. Това не може да бъде нищожен детайл, нито незначителен страничен продукт на безмозъчни, безцелни сили. Било е предвидено нас да ни има.“¹

Планетите, които са способни да поддържат напреднали форми на живот, не са нещо обичайно във вселената. Покойният професор Карл Сейгън твърдо вярваше във възможността да има интелигентни същества и на други планети. Но дори неговата теоретична оценка беше, че само 0.001% от всички звезди биха могли да имат планета, способна да поддържа напреднал живот (а днес се оказва, че дори тази преценка е била твърде преувеличена). След като прекара целия си живот в изследвания и похарчи милиони долари в опити да открие свидетелства за съществуването на такива интелигентни същества, той не откри нито едно.²

От другите планети на нашата слънчева система никоя не е в състояние да поддържа напреднала форма на живот. И когато човек се замисли за дългия (и постоянно на-

растващ) списък от условия, за които днес знаем, че трябва да са изпълнени, за да може нашата планета да поддържа живота, откриваме огромно количество свидетелства, че земята е била внимателно планирана и проектирана с тази цел.³ От това също изглежда, ако използваме фразата на Пол Дейвис, че „е било предвидено нас да ни има“.

Освен това имаме фантастичната сложност на биохимичния механизъм във всяка клетка на човешкото тяло. В книгата си „Идеята за Творец“ астрономът от Кеймбридж Фред Хойл и математикът Чандра Уикрамисинг, пишейки за основните ензими, необходими за живота, отбелязват:

„Едно просто изчисление показва, че шансът да се получат необходимите общо 2000 ензима чрез случайно свързване на аминокиселини е изключително минимален. Вероятността това да стане е 1 към p , като p в най-добрия случай е едно огромно суперастрономическо число, равно на 10^{40000} (1, последвано от 40 000 нули)... Ако в тези изчисления се вземат предвид и всички необходими за живота условия, ситуацията... става двойно по-лоша. Вероятността едно към 10^{40000} е достатъчно потресаваща, но дори тя трябва да бъде до голяма степен занижена. Такова число надвишава с много, много порядъци общия брой на всички елементарни частици в цялата наблюдаема вселена. Толкова малка е вероятността животът да възникне по чисто случаен начин...“

Отново виждаме, че много силни свидетелства говорят за това, че нашето съществуване като човешки същества на планетата Земя не е резултат от действието на несъз-

нателни сили. И фактът, че от време на време се случват природни бедствия, не може да изличи тези многобройни свидетелства (и много други освен тях), за това, че нашата планета и самите ние сме целенасочено конструирани. А това повдига очевидния въпрос кой е конструкторът.

Библията, разбира се, казва, че това е Бог; но това веднага ни връща обратно към проблема на болката: как можем да вярваме, че свят, в който има толкова много природни бедствия, е сътворен от един любящ, всемогъщ и всезнаещ личностен Бог?

ОТНОШЕНИЕТО НА САМОТО ЧОВЕЧЕСТВО КЪМ БОЛКАТА

Нека започнем с отношението, което имат хората по принцип към болката – със или без Бога. Това няма да даде отговор на всичките ни въпроси, но поне ще ни помогне да погледнем на проблема от правилната перспектива.

Можем да отбележим набързо очевидния факт, че ние не гледаме на всяка болка като на нещо лошо. Има болка, която е предпазваща и следователно е нещо добро. Ако неволно си порежете пръста на острието на нож, болката ще ви накара, без да мислите, да си дръпнете пръста и така ще ви предпази от по-тежко нараняване.

Страхът от болката също може да бъде превантивен. Страхът да не се изгорите, ще ви накара да държите ръцете си далеч от огъня. Страхът от СПИН може да въздържа някои хора от неморално поведение. Този вид страх е добър.

Болката и страданието непрекъснато предизвикват съчувствие, състрадание, загриженост и саможертвено посвещение от страна на медицински сестри, лекари, со-

циални работници и други, и така изграждат в тези хора благороден характер, което не би могло да стане чрез простото преследване на егоистични удоволствия и решението да се избягват болката и жертвите на всяка цена. Това също е добро; всички ние се възхищаваме от такива хора (макар че, колкото и да е странно, обществото им плаща жълти стотинки в сравнение с това, което плаща на една рок-звезда).

Но нека да разгледаме отношението, което много хора имат към риска от сериозно нараняване, болка и дори към смърт. Никой нормален човек не е готов да се изложи на болка или смърт просто така. Но хиляди нормални хора са готови да поемат риска от сериозно нараняване и понякога дори смърт само заради спортове като ръгби, Формула 1, състезания с мотори, делтапланеризъм, пещерничество и алпинизъм.

Балерините понасят силни болки в краката; а болката, която съзнателно търпят гимнастици и атлети при своите тренировки, когато се насилват да продължават отвъд границата на поносимото, е печално известна. Но техният дух ги кара да се стремят към овладяване на тялото, към съвършенство, красота и грация на движението; и те смятат, че свързаната с това болка си струва.

Нека обаче да преминем към още по-сериозни неща. Никой народ не е принуден само от гледна точка на оценяването си да участва в изследване на космоса. И все пак народите го правят, като знаят твърде добре какъв колосален риск поемат; и хората продължават доброволно да се обучават за космонавти и да тръгват на космически мисии, макар напълно да осъзнават, че други вече са загинали в подобни начинания.

Природните стихии – огън, вятър, вълни, електричест-

во, гравитация, атомна енергия – са безкрайно по-мощни от човека; и тъй като са безлични и бездушни, те биха го унищожили без задръжки, ако той борави неправилно с тях. Електричеството ще сготви вечерята ти, но ако направиш грешка, може да те убие. То няма милост. И все пак човекът, сътворен по Божия образ (независимо дали го признава, или не) и направен да властва над делото на Божиите ръце (вж. Битие 1:26-28; Псалм 8:6), знае с духа си, че той, със своя ум и интелигентност, е много по-значим от природните сили, и от най-ранни времена е изследвал как може да впрегне тези сили и да ги използва за своите цели. Огънят е бил овладян рано. С изобретяването на корабите и платната вятърът и вълните, които иначе биха удавили човека, са били използвани за неговите изследователски пътешествия. Днес дори гравитацията на земята се използва, за да ускори направената от човека космическа сонда към земята и да я оттласне в космическото пространство по пътя ѝ към друга планета, както прашка отхвърля камък.

ОТНОШЕНИЕТО НА ЧОВЕЧЕСТВОТО КЪМ ЦЕНАТА ЗА ПРОГРЕСА

Цялата научна дейност за овладяването на природните сили е величествен израз на човешкия дух. Този процес е носел огромни рискове, а постиженията са били заплащани с цената на безкрайна болка и безброй изгубени живота. Но по преценка на повечето хора огромната полза за цялото човечество многократно превишава и оправдава тази цена.

Тук трябва да отбележим нещо много важно. Овладяването на природните стихии не означава те да бъдат ли-

шени от присъщата им способност да причиняват болка и смърт. И човекът не би искал това да стане. Ако огънят изгуби способността си да изгаря, той не би могъл и да бъде полезен. Електричеството, което не може да ви изпепели, не би могло и да служи за всички цели, за които сега, овладяно, служи. Лазерните лъчи могат да унищожат човешката тъкан – ако не можеха, нямаше да могат да си използват за фини хирургически операции на очите. Това означава, разбира се, че използването на тези природни сили винаги носи известен риск; но повечето хора смятат, че рискът от вреда или смърт си струва в сравнение с ползата, която носи.

Самолетите преодоляват силата на гравитацията. Тяхното изобретяване и усъвършенстване е струвало хиляди живота. И ние летим с тях, макар да знаем, че ако двигателите откажат, гравитацията ще унищожи и самолета, и пътниците. И все пак никой, когото познавам, не би започнал да спори, че Бог е трябвало да създаде земята ни без гравитация или с много по-слаба от сегашната, за да не катастрофират самолетите, ако им откажат двигателите. Ако гравитацията на земята беше много по-слаба, планетата щеше да изгуби своята атмосфера и животът на нея изобщо нямаше да е възможен.

Нека обобщим казаното дотук. Оставени сами на себе си и без да бъдат принуждавани, хората от всички епохи са смятали за приемливо да рискуват и да понасят сериозни страдания и смърт в процеса на развитие на потенциала на нашата планета (а днес и на други планети) заради големите предимства, които могат да се спечелят. Хората като цяло не се възхищават от нагласата, която отказва да се стреми към прогрес от страх, че това може да означава страдание и болка.

Но това сякаш означава, че човекът не би могъл съвсем справедливо да се оплаква, ако Божията цел при създаването на нашата планета и на нас, човешките същества на нея, неизбежно включва страдание – не само за човека, но и за самия Бог – в името на безкрайно славни и вечни придобивки за човека.

БОЖИЯТА ЦЕЛ ПРИ СЪЗДАВАНЕТО НА СВЕТА

Според Библията нашата земя не е предназначена да трае вечно – един ден тя ще престане да съществува (2 Петр. 3:13-18; 1 Йоан. 2:17; Откровение 20:11-21:1). Но човекът, тъй като е и дух, а не само тяло, никога няма да престане да съществува. Физическата смърт не слага край на човека. Някъде и в някакво състояние, в рая или ада, той ще съществува вечно.

Земята следователно никога не е била устройвана като вечен дом на човечеството. Тя е предвидена само като трамплин за постигане на много по-великата цел, която Бог е имал предвид за човека още дори преди да създаде земята. Тази цел включва два етапа:

Етап 1

Човекът се ражда на този свят като едно от Божиите създания. Той е надарен с тяло, душа и дух, с интелект, езикови способности, морално чувство и съзнание за Бога. Но за нито едно от тези неща не е нужно Бог предварително да търси съгласието или дори съдействието му. Впоследствие човекът просто осъзнава, че се е родил, и постепенно открива, че има тези способности.

Етап 2

По-късно на човека се предлага възможността да стане

нещо, което до този момент не е бил – първо дете, а после син на Бога. Но за това са необходими волевото съгласие и съзнателният избор на човека.

За да разберем градацията между тези два етапа, трябва внимателно да отбележим разликата в библейската терминология между едно Божие творение, от една страна, и едно дете или син на Бога, от друга. В популярното религиозно мислене често тези две понятия се смесват и се говори така, сякаш всички човешки същества са Божии деца. Но това не е вярно. Бог несъмнено обича всички човешки същества, защото е техният Творец и те са негови създания; и на популярен език спокойно можем да кажем, че той бащински се грижи за тях. Но на езика на Библията, макар че всички човешки същества са Божии творения, не всички са Божии деца.

Класическото представяне на ситуацията намираме в Йоан 1:10-13. Струва си да цитираме целия пасаж:

„Той (Божият Син) беше в света и светът чрез Него стана; но светът не Го позна. При Своите Си дойде, но Своите Му не Го приеха. А на онези, които Го приеха, даде право да станат Божии деца – на тези, които вярват в Неговото Име; които се родиха не от кръв, нито от плътска воля, нито от мъжка воля, а от Бога“.

От тези думи много ясно се виждат пет неща:

Първо, човешкото същество не става автоматично дете на Бога само защото се е родило на този свят. За да бъдеш дете на Бога, трябва да станеш такава; а не можеш да станеш нещо, което вече си.

Второ, условието да станеш Божие дете е да прие-

меш Христос и да вярваш в неговото име. На онези, които го приемат, той дава право да станат Божии деца.

Трето, не всички човешки същества стават Божии деца по простата причина, че не всички приемат Христос: *той дойде при своите си, и онези, които бяха негов собствен народ* (в етнически смисъл, с други думи, мнозинството от неговите съвременници евреи) *не го приеха*. И днес много хора от всички народности не го приемат.

Четвърто, какво НЕ Е процесът, чрез който човек става Божие дете. Той не е същият като този, чрез който биваме заченати и родени на този свят от нашите родители. Не е и действие, което можем да извършим сами, по собствена воля.

Пето, какво Е процесът, чрез който ставаме Божии деца. Това е да бъдем родени от Бога – Бог да вложи в нас собствения си живот.

Последното определение, „родени от Бога“, ясно показва разликата между Божиите създания и Божиите деца. Божиите създания са създадени от него, Божиите деца са родени от него. Нека направим една аналогия. Един инженер не може да направи дете по същия начин, по който ще направи компютър. Той прави или създава компютъра – а детето трябва да се роди. И, разбира се, между неговия компютър и неговото дете има огромна разлика. Компютърът може да е съвършен и да е способен да извършва невероятно сложни операции, далеч над възможностите на малкото дете. Но компютърът не притежава живота на инженера, а детето го притежава. И с този живот детето може да порасне, да има взаимоотношения със своя баща, да се наслаждава на живота на баща си, на неговата любов и приятелство – нещо, на което компютърът никога не би могъл да се надява.

И така, това е великата цел, която Бог е имал в сърцето си още преди да създаде света – той е копнял за синове и дъщери, които ще споделят неговия живот, и затова ще го разбират, ще му се радват, както и той на тях, в едно единство, възможно само при споделения живот в отношенията баща-дете. Нека чуем това, изразено на езика на Библията:

„... като (Бог) ни е избрал в Него преди основаването на света, за да бъдем свети и без недостатък пред Него в любов; като ни е предопределил да бъдем синове за Него чрез Исус Христос по благоволение-то на Своята воля, за похвала на славата на Своята благодат, с която ни е дарил във Възлюбения Си“ (Ефесяни 1:4-6).

В това се състои истинският прогрес за човечеството, както сам Бог го е определил – човекът да се роди чрез физическо раждане в този временен свят като Божие творение и след това да стане Божие дете чрез духовно раждане, докато е още в този свят, за да може един ден да живее в общение с Бога завинаги в неговия свят.⁴

ЕДИН СТРАДАЩ БОГ

Гигантският мащаб на този проект проличава най-напред от факта, че за неговото постигане е била необходима промяна в самото Божество. Този, когото християните наричат Второто Лице на Троицата, не винаги е бил човек. Словото, както е наречен, не винаги е било плът. Но то стана плът, стана човек, за да могат изкупените хора да станат духовно едно с него, както материалното човешко

тяло и неговите части са едно цяло (вж. Йоан 1:1-2, 14; 17:20-26; 1 Коринтяни 12:12-14). И като стана истински човек, той пострада, както страдаме ние, макар да беше безгрешен; и чрез самото си страдание беше подготвен да стане наш духовен предводител по нашия път към вечната слава (Евреи 2:17-18; 4:14-16; 15:7-9; 12:1-3). Бог не е абстрактен или безчувствен!

„Но – ще каже някой – какво общо има всичко това с проблема за болката и страданието, който всъщност разглеждаме?“

Ето какво! Това, дали човек ще стане Божие дете, зависи от доброволното му съгласие да приеме Христос. По тази причина (освен другите причини, които обсъдихме вече) човек е трябвало да бъде създаден – онова, което нарекохме първи етап – с истински свободна воля. Но, както вече отбелязахме, Бог в своето всезнание е предвидил, че човекът от самото начало ще използва тази свободна воля, за да се обърне срещу Божията воля, да не се покори на Бога и да поведе себе си и целия човешки род към пропастта, надалеч от Бога. Бог е предвидил също, че единственият начин човекът да бъде спасен, да се върне обратно и да продължи към втория етап от проекта, е Божият Син не само да стане човек, но и да отдаде себе си като представител, изкупител и спасител на хората, да поеме върху себе си колосалната цена, страдание, болка и наказание за човешкия грях и като Божие Агне да отнеме греха на света. Бог е предвидил това и е бил готов заради себе си и заради човека да премине през страданията, нужни за осъществяването на проекта, който е бил в неговото сърце. Агнето е било предвидено преди началото на проекта, дори преди основаването на света (1 Петр. 1:18-21).

От това произтичат две заключения:

Първо, колко големи трябва да са придобивките и славата както за самия Бог, така и за изкупеното човечество, щом сам Бог е сметнал, че си струва Божеството да премине през Въплъщението и после през страданието на кръста, за да ги постигне!

Второ, интелектуалните отговори на проблема за болката са необходими и полезни. Но онова, което утешава сърцата на вярващите и им дава кураж да посрещнат всякакви страдания, които Бог допуска, е фактът, че самият Бог не е стоял безучастен. Той не е задействал своя план, оставяйки ги да страдат, без самият той да страда. Тъкмо защото самият Божи Син е страдал, и е бил изкушаван, той може да помага на вярващите, когато те на свой ред са изкушавани (Евреи 2:18). И тъй като Бог е дал Сина си да умре за тях, Божият Дух дава на вярващите да знаят, да усещат в дълбините на своето същество, че:

„Той, който не пощади Своя Собствен Син, а Го даде заради всички нас, как няма да ни подари заедно с Него и всичко?... Христос Иисус е, който умря, а още и беше възкресен от мъртвите, който е от дясната страна на Бога и който се застъпва за нас. Кой ще ни отлъчи от Христовата любов? Скръб ли, или страх, или гонение, или глад, или голота, или беда, или меч?... Но във всичко това сме повече от победители чрез Този, който ни е възлюбил. Понеже съм уверен, че нито смърт, нито живот, нито ангели, нито власти, нито сегашното, нито бъдещето, нито сили, нито височина, нито дълбочина, нито кое да било друго създание ще може да ни отлъчи от Божи-ята любов, която е в Христос Иисус, нашия Господ“ (Римляни 8:32-39).

Последствията от човешкия бунт на първия етап

Сега трябва да насочим мислите си към онова, което нарекохме *първи етап* на Божия проект за човечеството – защото според Библията именно човешкият бунт на този етап е причинил до голяма степен страданията в света оттогава насетне.

Казахме, че *първият етап* е само първото необходимо стъпало за постигането на великия план на Бога; но това не означава, че този етап няма голямо значение или стойност сам по себе си. Напротив, положението и ролята, дадени на човека от Бога във връзка с планетата Земя, са били и продължават да бъдат благородни и величествени в най-висша степен. Човекът е трябвало да бъде Божият вицецрал, създаден по Божия образ, поставен над земята и всичко в нея като Божи главен администратор, за да развива земята и целия ѝ потенциал. Това е било прекрасно предизвикателство, вълнуваща и отговорна задача, чиято цел е била да развие не само техническите способности, но и моралните качества на човека. Въпреки човешкия бунт и отчуждение от Бога, задачата си остава такава; ако тя се изпълняваше в ненарушено и постоянно общение с Твореца и съгласно неговите нравствени норми, целият свят можеше да се превърне в рай.

От библейския разказ научаваме, че като начало Бог е посадил градина на едно определено място на земята и е поставил своя новосъздаден вицецрал там. Това показва обаче, че останалата част от планетата не е била градина; и условията, поставени на човека, са задължавали него и неговите потомци впоследствие да излязат и да развият потенциала на цялата планета, над която Бог им е дал власт.

Тази задача е нямало да бъде изцяло лишена от опасности и евентуална болка, както личи от факта, че Бог предвидливо е снабдил човешкото тяло с различни защитни и възстановителни механизми – например имунна система, за да се противопоставя на болестите, или кръвосъсирваща система, за да затваря раните и да не допуска фатална загуба на кръв. Цялото Божие творение е било добро, както казва сам Бог (Битие 1:31); но то не непременно е било безопасно, ако с него не се борави правилно.

Човекът обаче се е разбунтувал. Не че веднага е затънал в пороци, но е станало нещо далеч по-фундаментално и сериозно. Той е бил изкушен да мисли, че животът може да се развива по-интелигентно, по-красиво и по-задоволително, ако дръзне да бъде независим от Бога. Той е решил – както смятат мнозина и днес, че Божието предупреждение, според което някои разбираня и поведение ще доведат до смърт, е глупаво ограничение. Затова човекът съзнателно е отстъпил от моралната и духовна зависимост от Бога.

Когато е направил това, той не е бил свален от своята роля на управител на планетата Земя, но са настъпили две големи промени.

Първо, Бог е подчинил създаването на преходност (Римляни 8:20).

В Библията се използват две метафори за това. Първо, творението е сравнено с жена, която ражда – тя е в родилни мъки, за да се яви прекрасният резултат, който е трябвало да се постигне под грижата на човека. Но въпреки болките и усилията, засега не успява да произведе този резултат, тъй като, второ, творението, като роб, е подчинено на веригите на преходността (Римляни 8:20-22). Библията бърза да обясни, че това състояние, наложено на

природата, няма да трае вечно. Един ден творението ще бъде освободено, ще реализира пълния си потенциал и ще достигне славната си цел.

Но когато човекът глупаво е решил да бъде независим от Бога, за негово добро е било да му се даде възможност да осъзнае безумието на тази своя нагласа. Светът в крайна сметка не е негов. Не той го е измислил. Светът принадлежи на своя Творец. Ако страданията на творението причинят и на него страдание, болка и мъка до такава степен, че той се покае и се обърне към Бога, това би било добро и полезно нещо.

Болките в гърдите, които ни предупреждават, че сърцето ни е болно и се нуждае от специални грижи, са нещо добро! И ако мъките и стенанията на творението постоянно напомнят на света, че човечеството е в бунт срещу Бога и трябва да се помири с него, те също са нещо добро.

Второ, самият човек е подчинен на смърт (Битие 2:17; 3:17-24).

Непокорството към Твореца и отчуждението от извора на живота неизбежно са променили и самия човек, неговото отношение и към Бога, и към творението. Те са довели до упадък, остаряване и в крайна сметка смърт на всяко ниво. Колкото и прекрасно да е творението, колкото и славен да продължава да бъде физическият, емоционален, естетически, интелектуален и практически живот на човека в своите най-добри прояви, човекът е трябвало да научи от опит, че не може да живее само с хляб, а с всяко слово, което излиза от Божиите уста (Второзаконие 8:3; Матей 4:1-4). Да има всички наслади на един рай без болка, но без лично общение с Бога – дори ако това беше възможно – щеше да бъде духовна трагедия.

Но, разбира се, това не е възможно. Отчуждението на

човека от Твореца и неговото непокорство на моралните заповеди на неговия Създател са изкривили способности-те му като администратор и настойник на земните ресурси и природните сили. Резултатът често (макар, разбира се, не винаги) е, че не природните стихии и бедствия сами по себе си причиняват най-много болка и смърт, а извратената употреба на тези сили и ресурси от човека. Ето няколко примера.

През двадесети век човекът откри как да предизвиква делене на атома, а след това – и ядрен синтез. Това беше блестящо постижение на човешкия интелект. Но първото нещо, за което човекът употреби това откритие, беше унищожаването на стотици хиляди други човешки същества. След това в продължение на няколко десетилетия Изтокът и Западът произвеждаха хиляди атомни бомби на изключително висока цена, съсипваща техните икономики, и се заплашваха един друг с тях. Ако ги бяха използвали, това щеше да доведе до огромно световно природно бедствие, ако не и до пълно унищожение на планетата. Сега, неизползвани и безполезни, тези стареещи бойни глави се оказват както действителни, така и потенциални източници на грозни човешки малформации, болести и смърт.

В последните десетилетия хиляди етиопци умряха от глад. В същото време на запад прилагането на модерни научни методи в земеделието доведе до производството на огромни количества от жито, месо и масло, които не бяха нужни и бяха складирани неизползвани в специално построени складове. Но когато хората измираха като мухи в Етиопия, европейските страни дълго време отказваха да дадат каквато и да е част от тези огромни излишъци от храна, за да не би това да разклати икономиките им!

Водещите държави харчат баснословни суми за оръ-

жия с надеждата, че заплахата за използването им ще предотврати чужда агресия. Ако народите можеха да си имат доверие, те щяха да инвестират тези пари за ликвидиране на бедността, епидемиите и пустините на земята. Но те не могат и не смеят да си имат доверие. Затова бедността, епидемиите и пустините остават, докато огромни ресурси от пари, човешки гений и човешко време продължават да се използват за създаване на все по-сложни оръжия.

Индустриалните процеси в съвременния свят изпускат вредни химически вещества, които разрушават озоновия слой, а това застрашава да предизвика глобално затопляне. Ако това не бъде предотвратено, то ще доведе до страшни природни катаклизми в световен мащаб. Въпреки това дори някои от богатите страни отказват да предприемат действия, за да намалят вредните емисии – неутолимият консуматорски глад на техните народи не им го позволява.

Ние не знаем дали е възможно да има планета като нашата без вътрешни сили и процеси, които да водят до преместване на тектонични земни плоскости и от време на време да предизвикват земетресения и вулкани. Но ясно виждаме, че този свят би бил много по-подобен на рая, ако не беше греховното извращаване на човешкото настойничество и използване на природните сили и ресурси на Земята.

БОЖИЯТА ПРОГРАМА ЗА ВЪЗСТАНОВЯВАНЕ НА ТВОРЕНИЕТО

Но все пак надежда има! Истинска надежда, която се гради на здрава основа! Библията потвърждава, че творението е в това печално състояние само временно – един ден *самото творение ще се освободи от робството на преходността* (Римляни 8:21).

Всъщност възстановяването вече е започнало. Защото, когато човекът в своята слепота е убил Исус Христос, Автора на Живота, самия Божи Син, Бог го е възкресил телесно от мъртвите. Това възкресение има последствия за цялото творение.

Възкръсналият Христос, казва Библията, е първият плод на починалите. Жетвата ще включи всички изкупени от всички векове от началото на времето (1 Коринтяни 15:20-28). Самото творение ще бъде освободено от робството на преходността (Римляни 8:21). В крайна сметка, ще има ново небе и нова земя (2 Петр. 3:13; Откровение 21:1). А кой знае колко още други проекти на Бога, върховния Творец и Изобретател, ще започнат от този момент нататък?

„Но защо трябва да чакаме толкова много векове, за да дойде това обещано възстановяване? – ще каже някой. – Истинската причина не е ли, че обещанието никога не е било нищо повече от мечта, която вярващите взимат за действителност?“

Е, това със сигурност не е причината, която Библията посочва за забавянето. Тя казва, че възстановяването на творението чака *разкриването на Божиите синове* (Римляни 8:19). Каква полза би имало Бог да възстанови творението и след това да го предаде отново в ръцете на същите слаби и грешни човешки същества? С други думи, творението чака завършването на онова, което нарекохме *втори етап* на Божия план – раждането на Божиите деца и тяхното израстване до пълнолетни Божии синове (Колосяни 1:28; 1 Йоан. 3:1-2), способни да поемат управлението на новото небе и новата земя като изпълнително Тяло на Христос (Колосяни 1:13-20; Ефесяни 1:9-10; 19:23).

Първата стъпка в този процес, както видяхме вече, е

човешките същества, сътворени от Бога, да станат Божии деца. Когато това стане, то не означава, че занапред те няма да преминават през страданията, на които обикновено са изложени другите хора, които не са Божии деца. „*И ние, които имаме първите плодове на Духа, самите ние стеном в себе си и жадно очакваме осиновението, тоест изкупването на нашето тяло*“ (Римляни 8:23), казва Библията. Всъщност може дори да се окаже, че ставайки Божие дете, човек се излага на допълнителни страдания от гонения и дори смърт заради Христос (Йоан 15:18-16:4; 1 Йоан. 3:13-16), както често се е случвало с християните от всички времена в тоталитарните страни. Нещо повече, за вярващите има един допълнителен проблем, и това е несъразмерното разпределение на страданието.

НЕСЪРАЗМЕРНО СТРАДАНИЕ

Независимо дали страданието идва в резултат от човешката злина и несправедливост, или от нещастни случаи, болести или природни бедствия, някои хора страдат много повече от други. Тях ги съкрушава не само самото страдание, но и чувството, че е много несправедливо те да страдат толкова много, а други – толкова малко. „Защо аз? – питат те“.

Библията, разбира се, отчита този проблем, а също и че това е един аспект на страданието, който поставя на крайно изпитание доверието дори на вярващите в Бога. Авторът на Псалм 73 например е бил вярващ; но той признава (стих 2 и сл.), че неговата вяра в Божията справедливост почти е рухнала, когато е наблюдавал как твърде често злите, безскрупулни, жестоки хора преуспяват, забогатяват и имат по-малко проблеми със здравето, докато

много добри хора страдат неимоверно много в сравнение с тях (ст. 3-4). По същия начин човекът, чиято история се разказва в старозаветната книга Йов, е бил вярващ човек с примерен характер и социално ангажиран. Но той е преминал през невероятна поредица от нещастни случаи, ужасни болести и мъчителна душевна и физическа болка, каквито дори безбожните хора рядко преживяват. Неговата вяра както в любовта, така и в справедливостта на Бога е била почти напълно разрушена, макар и накрая да възтържествува.

Естествено, Библията не насочва вниманието ни към тези проблеми, без да даде отговори. Но трябва да отбележим две неща. Библията не се опитва да даде пълен и окончателен отговор на тези проблеми сега. Поради самото си естество такъв отговор не може да бъде даден, докато цялата история с почти безкрайната си сложност не приключи и подробностите в случая на всеки един човек не бъдат разгледани в светлината както на целия му живот, така и на видимите вечни резултати. И второ, макар че Библията ни дава някои отговори, които засега да задоволят нашия интелект, тя набляга повече върху отговорите, които говорят на сърцата ни; защото основната цел на Библията в този контекст е да укрепва нашата вяра в Бога и да поддържа куража ни, докато на Последния съд бъдат напълно обяснени и обосновани пътищата, по които Бог ни е превел (Спомняте ли си началото на пета глава и онова, което трябваше да правят родителите на момичето, което страдаше от увреждане на гръбначния стълб?).

Разбира се, отговорите, които говорят на сърцето, ще имат полза само за хората, които вече са познали като реалност Божията любов в Христос още преди да се изправят пред тежко страдание. Те не непременно ще имат

някаква тежест за атеистите, чието неверие никога не им е позволило да опитат лично Христовата любов. Но това само показва колко по-незавидно е положението на атеистите, които трябва да приемат, че несъразмерното разпределение на страданието е още един ирационален ефект от като цяло ирационалната, аморална и, в крайна сметка, несправедлива и безнадеждна вселена.

При вярващите е друго. Когато става въпрос за несправедливо страдание, причинено им от зли хора, те могат да се облегнат на Божието обещание, гарантирано от неговия характер и потвърдено от възкресението на Христос, че ще има Последен съд, на който всички злини ще бъдат изправени. Подобно на автора на Псалм 73, те размишляват над края на злите хора и въпреки привидното благоденствие на нечестивите и собствените си страдания, те за нищо на света не биха пожелали да разменят местата си с тях (Псалм 73:17 и сл.).

Нещо повече, християните не се изненадват, когато се случи да страдат от ръцете на зли хора много повече, отколкото останалите хора – както е ставало в СССР в, за щастие, вече отминалите дни, но продължава да става в много други държави. Защото християните знаят от самото начало, че са призвани да последват примера, който им е оставен от Христос, *„който грях не е сторил, нито се е намерило лукавство в устата Му, който, когато Го хулеха, с хула не отвръщаше; когато страдаше, не заплашваше, а предаваше делото Си на Този, който съди справедливо“* (1 Петр. 2:21-23).

Уверен, че при Последния съд Бог ще се погрижи справедливостта да възтържествува, Христос е понесъл страданието от ръцете на нечестивите. Нещо повече, той се е молел за своите екзекутори и е изтърпял наказанието за

греха от Божията ръка и заради тях – за да бъдат спасени, ако пожелаят.

Затова християните са призвани на свой ред да страдат заради Христос, своя Спасител, когато изповядват смело вярата си в него, и да страдат за своите ближни, като носят Божието предложение за помирение и прошка на един свят, който в същността си е враждебен на Бога. Но християните не смятат такова страдание за причина да се съмняват в Божията любов или неговата справедливост; те виждат в него потвърждение на Христовото предупреждение (Йоан 15:18-16:4) и за тях това е чест (Матей 5:10-12; Деяния 5:40-42; 1 Петр. 4:12-14).

Но какво да кажем за другия вид страдание, което не идва от зли хора, а от естествени причини – нещастни случаи, бедствия, болести, загуба на близки и други подобни? Библията не обяснява защо някои вярващи страдат много повече от други. Но тя взима един краен случай – страданието на Йов – и показва как Бог е допуснал и използвал неговото страдание, за да покаже, че вярата му е истинска, да я очисти и укрепи, а след това да я увеличи. Вярата, обяснява Библията, е като злато (1 Петр. 1:6-7). Един ценен къс самородно злато може да има примеси; затова златарят ще го нажежи и претопи, за да премахне всички нечистотии. След това този къс злато ще стане още по-ценен. Така и вярата трябва да се прояви като истинска и искрена (2 Тимотей 1:5). Тя също трябва да бъде пречистена, за да обичаме Бога и да му се доверяваме заради самия него, а не само заради придобивките, които получаваме от него (Йов 1:9). Освен това, вярата може да се различава по количество (малка или голяма, вж. Матей 14:31; 15:28) и по качество (силна или слаба, вж. Римляни 4:19-20). И също като мускулите в човешкото тяло вярата расте и се

развива, като се упражнява и изпитва във все по-трудни ситуации. Бог не ни обяснява защо прекарва някои хора сякаш през, както ни се струва, несъразмерно тежки изпитания; едва идещата вечност ще покаже това, когато се открият резултатите от тези изпитания. Когато Иисус Христос се яви при второто си идване, ще се окаже, както ни уверява Библията (1 Петр. 1:7), че всяка проверка на вярата, по-лека или по-тежка, е донесла хваление, слава и чест. Но колкото по-тежка е проверката, толкова по-големи са славата и честта.

Тук, на земята, един доброволец, обучен да оказва първа помощ, върши много полезна работа; но той не преминава през такива тежки изпити, както един студент по хирургия. На всеки няколко месеца пилотите трябва да издържат тестове в симулатор, където за проверка на уменията им биват подлагани на всевъзможни ужасяващи екстрени ситуации, от които дори силни мъже са се разплаквали. Но на никого не му идва на ум да пита защо техните изпитания трябва да бъдат толкова по-тежки, отколкото тези на бъдещите шофьори на автомобили. Според Христос положението и отговорността в неговото идващо царство ще зависят отчасти от страданието на ученика тук, на земята (Марк 10:37-39). Колкото по-голямо е страданието, толкова по-високо ще бъде впоследствие и отговорното положение.

НАЙ-ДОБРИЯТ ПОДХОД КЪМ ПРОБЛЕМА ЗА СТРАДАНИЕТО

В тези последни глави отделихме много време – според някои може би прекалено – в опит да разгледаме множеството проблеми, свързани със страданието. Но най-до-

брият подход не е най-напред да се опитаме сами да разрешим всичките си проблеми и след това да дойдем при Създателя и да положим вярата си в него. По-добре е първо да дойдем и да положим вярата си в своя Създател и после да го оставим да ни помогне да размишляваме над проблемите си.

В една полезна метафора Библията ни казва, че ние всички сме като овце, които се нуждаят от пастир. И нашият Създател ни е дал великия и добър Пастир, който е пожертвал живота си за овцете. Сега, възкръснал от мъртвите, той гарантира на всички свои овце вечна сигурност, която изобщо не може да се сравни с няколкото кратки години земен живот (Йоан 10). Той знае как да *помаже с миро главите ни, да ни води през долината на мрачната сянка без страх от зло и да ни отведе накрая да живеем завинаги в дома на Господа* (Псалм 23). Междувременно, като се държим близо до него, ще намерим покой за сърцата си и облекчение за скърбите си, дори ако трябва да чакаме, докато получим окончателен отговор за своите проблеми.

ЕДИН ПОСЛЕДЕН КОНТРАСТ

Вече няколко пъти посочихме, че атеизмът не може да предложи никаква надежда. Но положението на атеиста е дори още по-лошо. Неговият отказ или неспособност да повярва в Бога не означават, че Бог не съществува. Атеистът вярва, че смъртта слага край на всичко за отделната личност и че няма живот след смъртта. Но неговата вяра не прави нещата такива. Смъртта не означава изчезване. След смъртта идва съдът (Евреи 9:27-28). Христос е умрял, за да могат всички, които се покаят и вярват, да бъдат

спасени и да влязат в Божието небе. Но той не е умрял ненужно. Да умреш спасен не е край на страданието – това е началото на вечната мъка да бъдеш завинаги отделен от присъствието на Бога. Самоубийството със сигурност не е отговор на страданието. За невярващия смъртта, по думите на Христос, е врата към вечната болка (Лука 16:19-31). Поради естеството на нещата не би могло да бъде другояче.

За вярващия, напротив, страданието, каквото и да е то, никога не е просто разрушително. Както видяхме, то е едно от средствата, които Бог използва, за да могат онези, които са станали негови деца, да израстват към нравствената и духовна зрялост на пълнолетни Божии синове (Евреи 12:1-13; Яков 1:2-4; 1 Петр. 1:6-7). Няма нужда да се преструваме, че вярващите се радват на страданието. Но те се учат да възприемат отношението на християнския апостол Павел:

„Затова ние не се обезсърчаваме; но дори и да тлее нашият външен човек, пак вътрешният всеки ден се подновява. Защото нашата временна лека скръб произвежда все повече и повече една вечна пълна слава за нас, които не гледаме на видимите, а на невидимите неща; защото видимите са временни, а невидимите – вечни“ (2 Коринтяни 4:16-18).

Нещо повече, за едно Божие дете физическата смърт изглежда по друг начин. Вярващите не се радват на процеса на умиране и не е нужно да се преструват, че е така. Но те не се страхуват от самата смърт, нито от това, към което тя води. За тях Христос е разчупил страха от смъртта

(Евреи 2:14-15); за тях да се отделят от тялото означава да *бъдем у дома при Господа* (2 Коринтяни 5:1-8).

Затова вярващият е в положение, в което най-добре може да осъзнае истинските ценности в живота и да действва според тях. В този свят има някои ценности, които са много по-важни дори от физическия живот. Най-великата от тях е верността към Истината, към Твореца, към Божия Син, към Светия Дух и към всички нравствени и духовни следствия, които произтичат от това. Точно човекът, който вярва, че след физическата смърт няма нищо, ще бъде изкушен да направи компромис с истината, за да се вкопчи в живота.

Бележки

¹ *The Mind of God*, London: Simon & Schuster, 1992, p. 232.

² Информацията е взета от Hugh Ross, “Earth, the Place for Life,” *The Creator and the Cosmos*, Colorado Springs: Navpress, pp. 131-134.

³ Например, за да съществуват светлината и топлината, необходимо за живота, планетата трябва да обикаля около звезда (нашето слънце е звезда); но не трябва да е нито твърде близо до звездата, иначе ще бъде прекалено горещо, за да оцелее човешкият живот, нито твърде далеч от звездата, иначе ще бъде прекалено студено. Скоростта на всекидневното въртене около оста не трябва да бъде нито прекалено висока, иначе това би генерирало мащабни унищожителни ветрове, както на Юпитер, нито твърде ниска, иначе температурата на нощната страна ще падне твърде много, а през деня ще става прекалено горещо. Астрофизикът Хю Рос изброява 33 такива примера за точността, с която нашата планета е трябвало да бъде проектирана с цел да поддържа човешкия живот.

⁴ Това е твърде различно от нищожния прогрес, който предлага Дарвиновата еволюция – от протозоон посредством несъзнателни, безцелни промени, до живот, обречен на пълна забравя!

7

В ТЪРСЕНЕ НА ДУХОВНО УДОВЛЕТВОРЕНИЕ

ТЪРСЕНЕТО НА УДОВЛЕТВОРЕНИЕ

Всички копнеем за удовлетворение.

Така сме устроени.

Физическият апетит, естетическият вкус, моралната преценка, любовта – всички те еднакво викат за удовлетворение.

Често го получаваме, но и често не го получаваме. И когато не го получим, се чувстваме разочаровани, измачени, изоставени. Не можем да се примирим с идеята, че животът няма смисъл. Разумът не приема да се подиграват с него по такъв начин. Нито пък въображението ни се съгласява постоянно да разбиват илюзиите му. Науката разкрива навсякъде свидетелства за съзнателна конструкция и цел. Въображението може да си представи колко прекрасен би могъл да бъде животът, ако хората се държаха разумно и животът вървеше така, както изглежда, че е бил планиран.

Тогава защо не е така?

Защо хората толкова често се държат неразумно? Защо нашите мечти, очаквания и внимателно направени планове така често биват осуетени от болест или война, от

безлични икономически процеси или налагането на нечия чужда идеология? И най-сетне, защо самият аз пропилявам собствените си шансове за щастие, като неразумно упорствам в неща, за които знам, че ще ми навредят и ще наранят онези, от чиято любов зависи моето щастие? Самото разочарование ни кара да търсим отговор. Не можем просто така да се примирим да бъдем винаги неудовлетворени и все по-разочаровани. Ако не можем да имаме удовлетворение, ние търсим поне някакво задоволително обяснение защо. Защо животът, който привидно е пълен с обещания, толкова често се обърква и проваля? Искаме да знаем дали има начин да оправим онова, което сега е лошо – дали има начин да получим удовлетворение поне някога в бъдеще.

Рано или късно ще се обърнем към религията. Разбира се, знаем – или поне предполагаме, че знаем – какво ще ни каже тя.

Тя ще ни каже, че основният ни проблем е грехът.

Това е съвършено вярно; но само по себе си едва ли ще ни помогне много. Все едно да кажеш на човек, болен от рак, че основният му проблем е болестта.

Всички знаем, че сме грешници. Въпросът е как да променим, да изкореним проблема, да спрем нравственото загниване, което заплашва да изяде щастието ни и да ни ограби всякакво удовлетворение.

Отново знаем – или поне си мислим, че знаем – какво ще ни предпише религията: старай се по-усърдно да бъдеш добър; бъди по-мил, по-малко егоистичен, по-чист; моли се, отричай се от себе си, дисциплинирай себе си. Все горчиви лекарства. Но ако животът изобщо си струва, си струва да погледнем сериозно на тях.

Затова се опитваме да приемем религията на сериозно

и да съблюдаваме стриктно, дори педантично, религиозните си задължения.

Колкото и да е странно, това също не винаги ни удовлетворява. И причината вероятно е, че просто изпълняваме онова, което предполагаме, че ни казва религията, без да се спрем достатъчно дълго, за да се вслушаме в думите на Исус и лично да чуем какво точно казва той. Той със сигурност може да ни даде удовлетворение – дълбоко, трайно удовлетворение, извор на жива вода, който да блика в нас, както самият той го описва (Йоан 4:13-14) – такъв, че когато го получим веднъж, никога повече няма да ни липсва удовлетворение. Но за да го получим, първо трябва да приемем неговата диагноза за нашия проблем и след това неговото лечение. И двете са по-радикални, отколкото може би сме си представяли.

УДОВЛЕТВОРЕНИЕТО ДА БЪДЕШ НАЧИСТО С БОГА

Главното неудовлетворение, което лежи в основата на всяко друго неудовлетворение на човешкото сърце, произтича от това, че нашите грехове са престъпление спрямо Всемогъщия Бог, нашия Създател. Те постоянно се противопоставят на неговите закони и предизвикват неговия гняв (Римляни 1:18; 2:1-3; 3:19). Затова той ни отнема онова усещане за мир с Бога, без което никое Божие създание не може да се чувства истински спокойно и истински задоволено.

От това следва, че първата ни стъпка към удовлетворението трябва да бъде да се помирим с Бога. Изискванията на Божия свят закон трябва да бъдат съвършено изпълнени. Той трябва да бъде напълно удовлетворен, че справед-

ливостта е възтържествувала, и че никога повече няма да трябва да насочи светия си гняв срещу хората.

От наша страна, чувството, че сме приети от Бога, трябва да бъде пълно, без резерви или несигурност. Иначе помирението не е истинско помирение.

За да илюстрира тази идея, Библията ни разказва историята (2 Царе 13:23-18:33) на едно помирение на човешко ниво, което не е било пълно и безрезервно, и затова е било незадоволително.

Авесалом, синът на цар Давид, убива своя полубрат Амнон и в страха си от справедливостта на царя избягва от страната. Няколко години по-късно приятелите на Давид го убеждават да прости престъплението и да позволи на Авесалом да се завърне от изгнание. Царят обаче не смята такова решение за съвсем справедливо и затова се опитва да направи компромис. На Авесалом е позволено да се върне, но не му е позволено да влиза в присъствието на царя – или „да вижда лицето на царя“, както е еврейският израз (2 Царе 14:24, 28). Но едно такова половинчато помирение обаче не е истинско помирение. В този случай то води само до по-големи преструвки, отчуждение и в крайна сметка трагедия.

Но като щастлив контраст с този случай, когато Христос ни помирява с Бога, Бог ни приема и ни приветства без резерви. Ние можем да влезем в Божието присъствие по всяко време (Римляни 5:2; Ефесяни 2:18). Не е необходимо да чакаме, докато умрем, за да открием дали ще бъдем допуснати в присъствието му, или не. Можем да дойдем веднага, уверени, че Божият гняв срещу нас е останал в миналото (Евреи 10:19-22) и че няма нужда да се страхуваме от осъждане или отхвърляне в бъдеще (Евреи 10:14-18; 1 Йоан. 4:17-19). Божията любов прогонва стра-

ха; Божието присъствие става наш дом. Но условията са строги.

От наша страна трябва да има радикално покаяние пред Бога и вяра само в онова, което Христос е направил за нас – в нищо и никого друго (Римляни 5:9; 8:1; Йоан 5:24). Истинското покаяние не е просто признаване, че неща като гордостта, лъжата и нечистотата са лоши и грешни, не е и просто решение да ги изоставим. Истинското покаяние пред Бога означава да осъзнаем действителното си законово положение в светлината на присъдата, която Бог е произнесъл над нас в словото си. Точно в този момент е много лесно да бъдем не съвсем радикални в своето мислене, и оттам и не съвсем реалистични в своето отношение, и в крайна сметка да се опитаме да използваме повърхностни лекове, които няма да ни донесат удовлетворение, защото не удовлетворяват нито Бога, нито нас.

Ние знаем, че сме грешници, и като такива сме неприемливи за Бога. Затова с най-искрени намерения правим онова, което ни се струва най-очевидно – заемаме се да се усъвършенстваме с надеждата, че в крайна сметка ще спечелим Божието приемане (Деяния 20:21). Всъщност обаче това е сериозно нереалистично в две отношения.

Първо, греховете, които вече сме извършили, са сами по себе си достатъчни, за да заслужаваме смърт и отхвърляне от Бога. Никакви бъдещи подобрения не могат да изличат миналата вина, нито да я компенсират, нито да ни откупят от заслуженото наказание.

Второ, дори ако се заемем да се усъвършенстваме от тук нататък (и дано го направим), човешкият опит – да не говорим за Божието Слово – ни предупреждава, че в края на живота си няма да сме се усъвършенствали достатъчно, за да бъдем приети от Бога въз основа на нашите пости-

жения. И тогава Божията присъда над нас пак ще трябва да бъде такава, каквато е сега: всички сме съгрешили в миналото, а и в настоящето все още сме далеч от Божиите стандарти (Римляни 3:23). И щом е така, Бог, въпреки цялата си любов, няма да се преструва, че не е така; няма да се задоволи с нашите неадекватни усилия. Както ясно е формулирано в превода на Роналд Нокс: „Съблюдаването на закона не може да спечели приемане за нито едно човешко същество“ (Галатяни 2:16).

Това е много мрачна перспектива – но е по-добре да се изправим пред реалността. Едва ли ще намерим удовлетворението, като си заравяме главите в пясъка. Нашето положение пред Божията справедливост е изключително тежко. Ето защо, за да има задоволително помирение, Божията справедливост трябваше да предприеме крайната мярка – Божият Син да изтърпи наказанието според Божия закон заради нас. Нямахме друг начин. Ако можехме да бъдем приети от Бога въз основа на своето усъвършенстване, Христос нямаше да умре – нямаше да има нужда от това. Но ние не можем да бъдем приети по този начин и затова Иисус трябваше да умре (Галатяни 2:20-21; 3:21-22; Римляни 4:25; 8:32).

От неговата смърт обаче следва най-великата и най-славна вест, която някога е чувал човек. Това, което ние никога не можехме да постигнем, Христовата смърт е постигнала вместо нас. Той е задоволил Божията справедливост, платил е наказанието за греха (2 Коринтяни 5:20-21; Галатяни 3:13-14).

Сега Бог може да приеме, и то да приеме със съвършена, безкомпромисна справедливост, всеки, който положи вярата си в Христос и дойде при Бога само въз основа на неговата жертва. Бог приема всеки такъв човек без ре-

зерви. Всъщност Бог с всички сили се стреми да покаже колко пълно и трайно приема такъв човек. Той обръща внимание особено на факта, че смъртта на нашия Господ е последвана от неговото възкресение, възнесение и влязване в непосредственото присъствие на Бога. Освен това той подчертава, че Иисус е влязъл в Божието присъствие не само заради себе си, но и като обявения представител и предтеча на всички, които му се доверят. И накрая, Бог заявява, че всички, които Иисус представлява по този начин, могат да бъдат сигурни, че ги е приел така пълно, съвършено и окончателно, както е приел техния представител (Евреи 6:17-20; 9:11-14, 24-28; 10:1-18; Ефесяни 2:1-10).

В това се крие тайната на дълбокото и трайно удовлетворение. Да знаеш, че си приет от Бога по такъв начин – напълно и завинаги – означава да имаш мир с Бога. А мирът с Бога е единствената сигурна основа за истинско и трайно удовлетворение.

УДОВЛЕТВОРЕНИЕТО ДА СТАНЕШ ТАКЪВ, КАКЪВТО СИ БИЛ ПРЕДВИДЕН ДА БЪДЕШ

Да бъдеш приет от Бога само заради жертвата и смъртта на Иисус, звучи на много хора, когато го чуят за първи път, прекалено хубаво, или по-скоро прекалено лесно, прекалено привлекателно, за да е вярно.

Това сякаш означава, че можеш да продължаваш да си грешиш, но това няма да има значение – пак ще бъдеш приет от Бога просто защото Иисус е умрял за твоите грехове и ти си казал, че вярваш в него. С други думи, това звучи като позволение за безнаказан живот в грях.

Разбира се, това не е вярно; макар че, колкото и да е странно, точно така са реагирали хората, когато за първи

път са чули апостолите да проповядват евангелието (Римляни 3:8, 31; 6:1-2, 15). Това показва, че трябва да сме на върнатата пътека – и знаем какво са отговорили апостолите.

Тази представа не е вярна поради това, което означава „да вярваш“ в Исус като Спасител.

Да вярваме в Исус не означава просто да се съгласим с факта, че Исус е умрял за нашите грехове. Това означава да му се посветим безрезервно като Господ.

Нещо повече.

Това означава да приемем Исус като жива Личност (Йоан 1:12), да се съединим с него чрез неговия Дух (Римляни 6:5), да станем „едно с него“ (Йоан 17:20-21; Римляни 8:9-11) да бъдем съединени с него (1 Коринтяни 6:15-17) в едно живо духовно партньорство.

Най-близката аналогия в обикновените взаимоотношения е бракът, в който съпруг и съпруга стават „една плът“. Те вече не са напълно отделни и независими личности, а жив съюз (Римляни 7:1-4). И в този съюз с Христос се крие ключът, начинът, по който Бог ни прави такива, каквито сме били предопределени да бъдем.

Не може да има рай, нито пълно удовлетворение, без ние да станем онова, което нашият Творец е възнамерявал да бъдем, и да се държим по съответния начин. Ние инстинктивно осъзнаваме това. Но Божият начин да ни направи такива, каквито сме били предвидени да бъдем, е радикално различен от онова, което обикновено си мислим.

Ние естествено мислим в посока да се усъвършенстваме. Харесва ни да мислим, че сме в основата си добри, с тук-таме някое морално петънце, може би и малко явна гнилост, която леко разваля иначе съвсем приличната ябълка. Надеждата и очакванията ни са, че като приложим малко религиозна дисциплина или дори някоя средно

сериозна духовна хирургическа операция, в крайна сметка ще станем толкова добри, че ще можем да се наслаждаваме на Божия рай и да дадем своя принос към него.

Но Бог не мисли по този начин. Новият Завет никога не говори за усъвършенстване на нашия стар живот или паднала природа.

Бог прави нещо много по-радикално.

Той посява във вярващия нов живот (1 Петр. 1:23-2:3), който носи със себе си нова природа (2 Петр. 1:4; Колосяни 1:27; 3:3-4), с нови сили, нови инстинкти и нов потенциал. Ето защо в миналото, когато хората са ставали християни, те са приемали ново име. Симон например е бил преименуван на Петър (Йоан 1:42). Новото име не е било израз на благочестива надежда, че един ден те са щели да се усъвършенстват. Това е било признание, че Христос им е дал нов живот (Римляни 6:4), нова сила, нова природа, която не са имали преди. „Нов човек“, „нова природа“ (Колосяни 3:10) или „ново творение“ (2 Коринтяни 5:17) – това са някои от понятията, които ранните християни са използвали за този дар на новия духовен живот, който са получавали чрез своя съюз с Христос.

Получаването на нов живот не означава, че старата паднала природа е изчезнала и повече нито се вижда, нито се чува. Получаването на нов живот е като пускането на жълъд в гроб – той няма да промени състоянието на трупа, но от него ще започне да се развива един самостоятелен нов живот, който постепенно ще измести всичко останало.

Така вярващият в Иисус вече има не една, а две природи – старата и новата. Той е призван постоянно да подновява решението и усилията си да *съблича* старата природа (Ефесяни 4:22-23), *да я умъртвява* (Колосяни 3:5), *да не*

и позволява да царува (Римляни 6:12) и да се облича с новата, която постоянно се обновява (защото това е характерно за живота) в познание по образа на Бога, нейния Творец (Ефесяни 4:22-24).

Разбира се, това е дело за цял живот – постоянно да събличаме старото и да култивираме новото. Това е борба (Галатяни 5:16-17), война, в която не печелим всяка битка, но в която има прошка за провала (1 Йоан. 1:7-9) и сигурност в окончателната победа (Римляни 5:2; 8:29-30). Във всеки вярващ новият живот ще расте и ще се развива, докато накрая личността се преобрази по образа на самия Христос.

А какво става, можем да запитаме, ако след като получим този нов живот, ние го занемарим и вместо това насърчаваме стария и му се отдаваме? Това има ли значение?

Да, има значение.

Ако действаме по този начин, Бог ще приложи спрямо нас дисциплинарни мерки. Ние трябва да използваме новите си духовни сили и да пречим на старата, паднала природа да ни контролира. Ако не го правим, Бог ще трябва да предприеме по-драстични стъпки. Това може да означава болести или дори преждевременна физическа смърт. Въпросът е толкова съществен, че Павел се спира подробно върху него в 1 Коринтяни 11:23-32. Целият пасаж е важен.

Божиите дисциплинарни мерки са нещо изключително сериозно. Бог няма да ни позволи, ако сме искрени последователи на Христос (Евреи 12:8, 3-11; Филипияни 3:10-14), да станем самодоволни или цинични. Нито ще ни позволи да бъдем доволни от себе си, докато той не е доволен от нас. Но забележете, че дори в крайния случай, когато Бог взима вярващия от света чрез физическа смърт зара-

ди невнимателния му живот, Библията изрично казва, че вярващият няма да бъде осъден заедно със света (1 Коринтяни 11:32). Ето причината: макар възможността да се наслаждаваме на Бога и Бог да ни се наслаждава да зависи от култивирането на новия живот, който сме получили чрез Христос, нашето приемане от Бога никога не е зависило и няма да зависи от духовния ни прогрес, а само от онова, което Христос е направил за нас чрез смъртта си. Затова нашето приемане остава завинаги сигурно.

И така, това е Божият начин да ни направи такива, каквито е предвидил да бъдем. Това е единственият ефективен и задоволителен начин (Галатяни 1:8; Колосяни 2:20-23).

УДОВЛЕТВОРЕНИЕТО ДА РАБОТИМ, КАКТО Е БИЛО ПРЕДВИДЕНО ДА РАБОТИМ

Разбираемо е, че ако Бог ни е създал, за да вършим волята му и да му носим наслада (както казва Библията, Откровение 4:11; Колосяни 1:26), ние никога няма да можем да намерим удовлетворение, ако не работим така, както е било предвидено, и не постигнем целта, за която сме били създадени. Това, разбира се, означава да се отказваме от нашите пътища и мисли винаги, когато те са различни от Божиите. Това означава винаги да казваме: „Не моята воля да бъде, а твоята.“

Честно казано, за мнозина от нас това звучи като мрачен и плашещо непривлекателен начин на живот.

Ние нямаме нищо против да бъдем умерено религиозни – но *да пленяваме всяка мисъл да се покорява на Христос*, както се изразява Павел (2 Коринтяни 10:5), да се съобразяваме с Христос като Господ за всичко, което

вършим в живота си, и да приемаме неговото управление във всичко – е, казваме си, само един роден светия би могъл да живее така – и подозираме, че дори и на него такъв живот едва ли би могъл да му харесва.

Може би е естествено да мислим по този начин. Но това показва как несъзнателно сме си създали една твърде обидна и клеветническа представа за Бога, сякаш той е, ако не тиранин, то поне убиец на всяка радост. Каквото и да мислим за Бога, то, разбира се, не променя факта, че като негови творения ние сме длъжни да му служим. Но да му служим само от чувство на дълг също е незадоволително и дори да успяваме да го правим, това по-скоро би ни накарало да се смятаме за мъченици, би ни създавало противното самочувствие от типа „какво добро момче съм си аз“.

Единственият приемлив и носещ удовлетворение начин да служим на Бога е да го правим доброволно, с радост, с цялото си сърце, ум, душа и сила – по-скоро от любов, отколкото по задължение.

Но как може да стане това?

С достатъчно усилия на волята можеш да си наложиш да служиш на Бога, но не можеш да се насилиш да го обичаш. Каква е тогава тайната да обичаме Бога и да му служим, както сме били предвидени?

Павел ни казва. Това е смесица от любов и логика. Когато започнем да разбираме какво е направил Христос за нас, благодарността ще промени не само чувствата ни, но ще има мощно въздействие и върху начина, по който живеем. С преливащо усещане за Христовата любов лично към него, Павел казва:

„... животът, който сега живея в плътта, го живея с вярата в Божия Син, който ме възлюби и предаде

Себе Си заради мен (Галатяни 2:20). И още: Христовата любов ни принуждава, като разсъждаваме така, че ако един е умрял за всичките, тогава и всичките са умрели; и че Той умря за всички, така че тези, които живеят, да не живеят вече за себе си, а за Този, който за тях е умрял и е бил възкресен“ (2 Коринтяни 5:14-15).

Павел винаги е бил, както сам казва (Филипяни 3:4-6), религиозно настроен, но не винаги е мислел по този начин. В младите си години той смятал, че да служиш на Бога е средство да трупаш заслуги, и че това е начинът за постигане на спасение. Затова постоянно се стараел да служи на Бога с огромно усърдие и решителност. Но всичко, което успял да постигне по този начин – по собствените му думи – било да натрупа куп религиозни дела, които не стрували абсолютно нищо – които били по-малко от нищо в Божиите очи (Филипяни 3:7-8). Те само го направили горд, непреклонен и жесток човек (1 Тимотей 1:13; Деяния 26:9-11).

Промяната дошла, когато открил кой е всъщност Христос, какво е направил той за него и защо изобщо е било нужно да го прави. Той открил, че не само е далеч от религиозния успех, който мислел, че постига, но и самият той е окаян, жалък грешник. Неговите предполагаеми заслуги били само грозен боклук; религиозните му упражнения били безполезни; Божият закон, който си въобразявал, че спазва, само го осъждал.

И тогава открил Христос. Открил кой е той. Този Исус, когото той бил отхвърлил и преследвал в името на Бога, всъщност бил самият въплътен Бог!

Откритието било потресаващо.

То разобличило религиозността на Павел като изражение на собственото му своеволие, като служба и угаждане на собственото му его под маската на религията и действителна (макар и скрита и неосъзната) съпротива срещу Бога.

После открил още нещо за Божия Син и това преобърнало цялата мотивация на неговия живот.

Открил, че още докато е бил враг на този Иисус, той го е обичал лично и доброволно е умрял за него, за да не трябва Павел да загине от Божия гняв.

За Павел резултатът бил непресекаща благодарност.

Но не само благодарност. Чистата логика му подсказвала, че ако Христос не бил умрял за него, то той трябвало да умре сам.

Следователно, той дължал живота, който сега живеел, изцяло на Христос. Този живот вече не бил негов собствен – той принадлежал на Христос, бил купен с цената на неговата изкупителна смърт (1 Коринтяни 6:19-20). Следователно сега трябвало да живее изцяло за Иисус. И Павел доброволно и с радост заживял по този начин. Само така любовта му към Иисус можела да намери удовлетворение.

Следващото откритие на Павел било, че когато човек с любов и благодарност подчини живота си на управлението на Христос, неговото „иго“ всъщност е благо, както казва самият Иисус, и бремето му е леко (Матей 11:28-30).

Христос в крайна сметка е нашият Творец. Той знае как би трябвало да работим. Неговото управление и дисциплина не са тирания, която ни принуждава да живеем неестествено. Напротив, неговият контрол е необходим, за да ни предпази да не се съсипем от постоянното живеење противно на целите, за които сме били създадени.

Единственият начин да осъществим истински себе си е да живеем и да работим така, както сме били предвидени да го правим.

Другото откритие, което направил Павел, било, че служението на Христос носи голяма награда (1 Коринтяни 3:11-15). Разбира се, наградата не е спасението, нито приемането от Бога. Награда се получава за свършена работа (1 Коринтяни 3:14), докато спасението никога не е резултат от свършена работа – то ни се дава безплатно, като подарък (Ефесяни 2:8-10).

Наградата за това, че работим за Христос, е първо чистата радост и удовлетворение да знаем, че радваме Господа (Матей 25:23). На второ място е удовлетворението, че постигаме нещо стойностно, нещо, което има вечно значение (1 Коринтяни 3:14; 1 Петр. 5:4). И трето, това е откритието, че сме развили потенциала си да вършим по-велики и по-значими неща (Лука 19:16-17).

Ако Павел е имал мотото, мисля, че то е било такова: „Животът за мен е Христос“ (Филипяни 1:21). И когато е дошло времето да умре, не е имало и следа от съжаление. Нищо друго освен удовлетворение (2 Тимотей 4:6-8).

Разбира се, ние може да се изкушаваме да мислим, че Павел е такъв светия, че неговият опит няма нищо общо с нашия. Но това не е така. Той сам ни казва, че Бог е определил неговото обръщане като модел за всички останали (1 Тимотей 1:16).

УДОВЛЕТВОРЕНИЕТО ДА ЗНАЕШ КАКВО СТАВА

Да не знаеш какво става може да бъде много отчайващо. Да си принуден да работиш за някакъв план, без да ти

се каже какъв точно е той; да се очаква от теб да се бориш и да се жертваш за него, без дори да знаеш дали планът успява или не, дали жертвите в крайна сметка ще бъдат оправдани, или цялото начинание ще свърши с провал или дори с трагедия – това е мъчителен и незадоволителен начин да продължаваме напред.

За нещастие точно така живеят, работят и умират много хора. При по-малките планове и проекти в живота, при своите собствени планове и амбиции те правилно се опитват да определят целите си, преценяват шансовете си за успех, решават дали евентуалният успех си струва усилията за постигането му.

Но за целта на самия живот и онова, което лежи отвъд него, за това, дали ще се окаже, че трудът и жертвите в този живот са имали смисъл за някаква вечна цел, или целият живот ще свърши с вечна катастрофа – за това те имат само най-мъгляви представи и най-несигурни надежди. Някои дори предполагат, че на нас ни е било определено да живеем в несигурност, че това е вярата – да живееш смело в несигурност. Но, разбира се, вярата, в библейския смисъл на думата, е точно обратното на несигурността. „Вярата, казва Библията (Римляни 10:17), идва от онова, което слушаме, а онова, което слушаме, е от проповядването на Христос“.

С други думи, вярата е нашият отклик на онова, което ни казва Бог. А ако Бог ни казва нещо, ние можем да бъдем всичко друго, но не и несигурни в него. Когато слушаме Христос, той прогонва всякаква несигурност.

В него ние откриваме не само Този, *чрез* когото е направено всичко, но Този, *за* когото е направено всичко (Колосяни 1:16). Той ще наследи всичко; огромните придобивки от историята ще бъдат негови; той е целта на

всичко (Евреи 1:2). Нещо повече, той не ни държи на тъмно относно своите планове, както лично за нас, така и за света като цяло. Тъй като ние сме ограничени същества, очевидно много неща за идния свят не могат да ни бъдат казани, тъй като в сегашното си състояние не можем да ги разберем. Но доста много ни е казано, с достатъчна сигурност, за да удовлетвори вярата ни и да изпълни живота ни със смисъл и цел.

„Не ви наричам вече слуги, защото слугата не знае какво върши Господарят му, а вас нарекох приятели, защото ви явих всичко, което чух от Своя Отец“ (Йоан 15:15). Затова ни се казва, че Иисус, който си е отишъл от нас чрез възнесението, ще се върне отново. *„В дома на Отца Ми има много жилища. Ако не беше така, Аз щях да ви кажа, защото отивам да ви приготвя място. И като отида и ви приготвя място, пак ще дойда и ще ви взема при Себе Си, така че където съм Аз, да бъдете и вие“* (Йоан 14:2-3). Това ни дава сигурна и непоклатима надежда за възкресението при Второто идване на Христос, което е утеха и насърчение за нас (1 Солунци 4:13-18).

Смъртта не е последната дума; тя няма да има крайната победа (1 Коринтяни 15:54-58). Тя не свежда живота до нищо и следователно не го прави безсмислен. Христос ще дойде отново; *мараната* – арамейският израз за „Господ ще дойде“ (1 Коринтяни 15:22) – е обединяващият лозунг на всички християни.

Междувременно, докато настъпи това велико събитие, на отделния вярващ е казано какво ще стане с него лично, когато дойде смъртта. Както човек, работил дълго време далеч от родината си, след като свърши работата, се прибира у дома, така и вярващият при смъртта си отива да

бъде с Христос (Лука 23:43; Филипияни 1:23; 2 Коринтяни 5:6-8), за да бъде у дома при Господа.

Това е изключителна утеха за отделния човек. Но колкото и да е прекрасно, Бог е предвидил нещо много повече от това да ни спаси и да ни направи съвършени хора. Христос ни казва, че цялото творение ще бъде възстановено. Природата няма да остане завинаги окована в скръбта на преходността и тлението. „Самото творение ще се освободи от робството на преходността и ще премине в славната свобода на Божиите деца“ (Римляни 8:18-21). Какво точно ще означава това на практика, не знаем и несъмнено не бихме могли да разберем в сегашното си ограничено състояние. Но това няма значение. Въплъщението и телесното възкресение на Господ Иисус означават, че материята е принципно добра, че светът на природата не е илюзия, не е безсмислен цикъл, от който, ако сме мъдри, ще се опитваме да избягаме.

Материалният свят е чудесна идея на самия Бог. Този свят е временно увреден от бунта на интелигентните и морално отговорни човешки същества срещу Твореца. Но това състояние няма да трае вечно. Самото творение ще бъде помирено и ще служи на волята на Твореца (Колосяни 1:20). Материята в крайна сметка ще функционира съвършено за слава на Бога.

Следователно в историята има цел – може да е скрита, но я има. Човешките усилия в крайна сметка не са напразни. Възкресението на Христос е описано като *първия плод* на една жетва. Жетвата ще включва възкресението на всички помирени с Бога хора. Ако сме вярващи, това ще ни дава увереност да живеем и да работим с всички сили. Защото знаем, че онова, което правим, не е безсмислено (1 Коринтяни 15:58). Оттук идва удовлетворението.

Нека никой не казва, че това е бягство от действителността. То предполага, че всяко решение, всяко действие тук, в този живот има вечно значение. За християнина в това се съдържа обещанието и на сегашния, и на идещия живот (1 Тимотей 4:8). За невярващия накрая ще се окаже, че този живот за жалост е бил твърде важен (Йоан 3:36; Откровение 21:8; Матей 12:36-37).

ПЪТЯТ КЪМ УДОВЛЕТВОРЕНИЕТО

Щом съществува духовно удовлетворение, как тогава можем да го получим? Всичко дотук би било излишно, ако накрая не стигнем до този личен практически въпрос.

Отговорът е самата простота. „*Повярвай в Господ Иисус Христос и ще се спасиш*“, казва Писанието (Деяния 16:30-31). Но точно простотата му може да се окаже мъчителна трудност. Не вярваме ли всички, или поне повечето от нас, по някакъв начин в Иисус?

По някакъв начин, да; но очевидно тази вяра, която действително получава предлаганото от Иисус удовлетворение, трябва да бъде някак по-дълбока, по-истинска, по-близка и лична от повърхностното общо вярване в Иисус.

Истинската вяра, казва Библията (Римляни 10:17), идва от слушане на това, което Иисус говори. Не става дума, разбира се, да чуваме гласове от небето, а да слушаме Иисус да ни говори чрез Библията и да позволим чрез неговия Дух словото му да оживее, да стане съзидателна реалност за нас. Точно по тази причина той ни е оставил записан разговора, който е имал с една жена точно на тази тема – за получаването на духовно удовлетворение. Ето историята. Прочетете я. Прочетете я още веднъж. И дока-

то слушате Исус да говори на една жена преди толкова векове, помолете се той да заговори и на вас, сега, чрез Духа си. И той ще го направи (Йоан 6:37).

„И така, дойде в един самарийски град, наречен Сихар, близо до землището, което Яков даде на сина си Йосиф. Там беше Якововият кладенец. И така, Исус, изморен от пътуване, седеше така на кладенеца. Беше около шестият час. Дойде една самарянка да си извади вода. Исус ѝ каза: Дай ми да пия; защото учениците Му бяха отишли в града да купят храна. Тогава самарянката Му каза: Как Ти, който си юдеин, искаш вода от мен, която съм самарянка? Защото юдеите не общуват със самаряните. Исус в отговор ѝ каза: Ако знаеше Божия дар и кой е Онзи, който ти казва: Дай Ми да пия; ти би поискала от Него и Той би ти дал жива вода. Жената Му каза: Господине, нямаш почерпало, а и кладенецът е дълбок; тогава откъде имаш живата вода? Нима Ти си по-голям от баща ни Яков, който ни е дал кладенеца, и сам той е пил от него, както и синовете му, и добитъкът му? Исус в отговор ѝ каза: Всеки, който пие от тази вода, пак ще ожаднее; а който пие от водата, която Аз ще му дам, няма да ожаднее до века; а водата, която ще му дам, ще стане в него извор на вода, която извира за вечен живот. Жената Му каза: Господине, дай ми тази вода, за да не ожаднявам и да не извървявам толкова път дотук, за да изваждам. Исус ѝ каза: Иди, повикай мъжа си и ела тук. В отговор жената Му каза: Нямам мъж. Исус ѝ каза: Добре каза, че нямаш мъж; защото петима мъже си имала и този, който сега имаш, не ти е мъж. Това

ти право каза. Жената Му каза: Господине, виждам, че Ти си пророк. Нашите бащи върху този хълм са се покланяли, а вие казвате, че в Ерусалим е мястото, където трябва да се покланяме. Исус ѝ каза: Жено, вярвай Ми, че иде час, когато нито върху този хълм, нито в Ерусалим ще се покланяте на Отца. Вие се покланяте на онова, което не знаете; ние се покланяме на онова, което знаем; защото спасението е от юдеите. Но идва часът, и сега е, когато истинските поклонници ще се покланят на Отца с дух и истина; защото такива иска Отец да бъдат поклонниците Му. Бог е дух; и онези, които Му се покланят, с дух и истина трябва да се покланят. Жената Му каза: Зная, че ще дойде Месия, който се нарича Христос; Той, когато дойде, ще ни изяви всичко. Исус ѝ каза: Аз съм, който разговарям с теб“ (Йоан 4:5-26).

Карл Маркс пише: „Религията е стонът на потисканото същество, сърцето на безсърдечния свят ... опиумът за народа.“ С тези думи Маркс критикува не само лъжливите религии. Самата Библия с не по-малка острота осъжда фалшивата религиозност. Маркс обаче осъжда *всякаква* вяра в Бога. Дали е бил прав? Дали независимостта от Бога е решението на нашите проблеми – или по-скоро причината за тях?

Много мислещи хора срещат трудности, които им пречат да приемат посланието на християнството. Тази книга има за цел да разгледа честно някои от тези трудности и да покаже, че те не са непреодолими. Личната вяра в Христос не е интелектуално самоубийство.

проф. д-р Дейвид У. Гудинг е магистър на хуманитарните науки, доктор на науките, заслужил професор по старозаветен гръцки в кралския университет в Белфаст и член на Кралската ирландска академия. Професор Гудинг активно изнася лекции на библейски теми в много страни. Той е автор на редица академични трудове и библейски коментари. На българския читател е познат с коментара си на Посланието към Евреите („Непоклатимото царство“, ИК Нов Човек) и на Евангелието според Йоан 13-17 гл. („В училището на Христос“, ИК ВЕРЕН).

проф. д-р Джон К. Ленокс е магистър и доктор на науките, научен сътрудник към Грийн Колидж, Оксфорд, и старши преподавател в института Уитфийлд. Той е автор на редица академични трудове в областта на чистата математика. Популярен лектор по математика и апологетика в много страни.